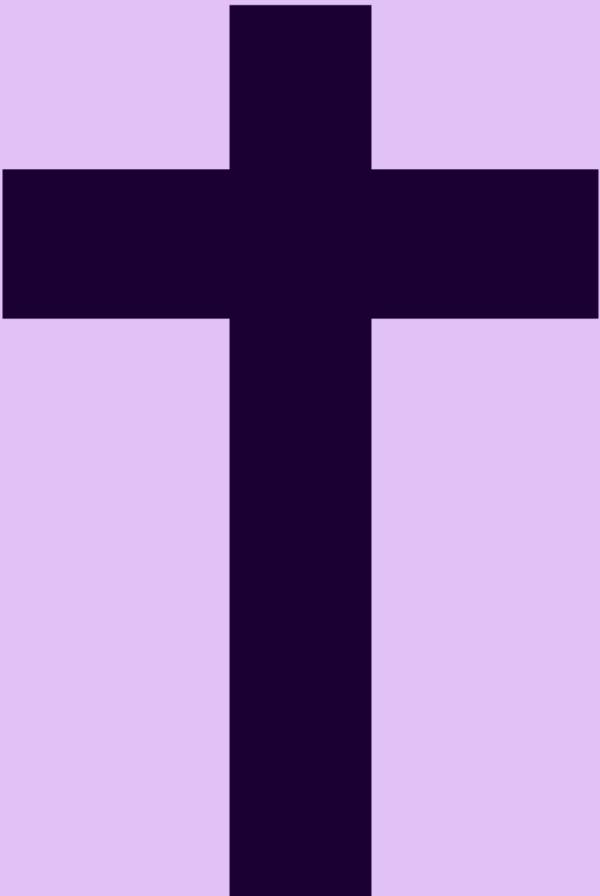

Mak Kiañij Balaŋ

Kyenele: Mak Kiañij Balaŋ Portions

Mak Kiañij Balaj
Kyenele: Mak Kiañij Balaj Portions
Mak long tokples Kyenele long Nuigini

Copyright © 1992 Pioneer Bible Translators

Language: Kyenele

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-02-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 22 Dec 2018

a115b755-65f8-5066-80ef-18cda0f5ac80

Contents

MAK	1
---------------	---

MAK

Jonon wulu sivileve

(*Matyu 3.1-2 na Luk 3.1-9 na 3.15-17 na Jon 1.19-28*)

¹ Jisas Krais* Gotkik fakik wulu anafu kavila.

² Katik Aisaia* galavale balañjikin Gotkik manjik malajmi sivileve. Wun moleve buk kumbanjile yila wulu kavik tonma, “Gotin kavik galava, ‘Biiye, njin dakik wulundi njimangapale yetik balañjik apisukuve ga njimama wadefop, dakik mai bambavañga.

³ Muñungumbañi yetik balañjikin towok sivitva, “Gasak Wakinkik mai bambave, wokok mase mfaviliñjowi.” ’’

⁴ De, Jonon muñungumbañik yinjimeve. Kaukatik balañju manjamik ga bumjilali wun. Jonon kavik yikali galaveve, “Juñjunjama anafak yive suwi. Suwindi njin be manjamik ga bumbapa. Kavik pavindi Gotin bikik yaka wulu bikik safumbatik mandive ka sivilapayi. Valambapa.” ⁵ De, wunutuk yinjyinjilali Juta galavale distrikile balañju wofopti Jerusalem galavale sititile balañju wofopin. Valan bikik yakavik pañjilalile wulu sivilevendi Jonon vala ga bumbeve Jordan galavale manjamguanik.

⁶ De, Jonon kamel* dumbindi paveve wataj wokok safutuk kuwilali. Jak mfisakti paveve dika kiliñjilali dawutuk. Wun kusijandi manaju jinjilali. ⁷ Wun kavik galaveve, “Njakik pitikti juñjunjama matikakaliwale balañjikin yinjimama pindaj. Njin yakakatik balañjik, kapekandi apitititve wokok gambiojgitile sutile ginda tokoivalen ka balakapayi.

⁸ Njin be manjamik ga bumba, kape wun be Gotkik Sulakti* ga bumbapa.”

Jonon Jisas manjamik ga bumbeve

(*Matyu 3.13-17 na Luk 3.21-22*)

⁹ De, Jisasilin Nasalet galavale watikile. Nasaletin Galili galavale distrikile avit. De, Jonon balañju manjamik ga bumbeve valundi Jisasilin yetik vandi Nasalet valambe yinjimeve Jontik. Kape, de, Jonon wunu manjamik ga bumbeve, Jordan manjamguanik.

¹⁰ De, Jisasilin manjami alikivevekandi, de, wun wuleve fiingalin atavikivendi Gotkik Sulakin* wunutuk walimiñgo bumbeve. ¹¹ Bumbevendi fiingati yetik manjikin kavik galaveve, “Du njakik njin miliwale fak. Njakik kumbanjin du towok miliwa.”

Satanin Jisas ta muwove

(*Matyu 4.1-11 na Luk 4.1-13*)

¹² De, Gotkik Sulakin* Jisas apisukuve ga njimeve yetik muñungumbañik. ¹³ Wun kaukatik 40 valu toneve. Kavila valundi Satanin* wunu yikali yikali ta muwove yaka wulu ga pavañga. Wun muñugumbañile jakalindi tonevendi Gotkik luasamban sulun wunutuk anafak wulu njime pañjimeve.

Jisasilin pavileve wokok wulu Galiliti

(*Matyu 4.12-17 na Luk 4.14-15*)

¹⁴ De, yila balañjun Jon wuwu muñjimik suwove. Suwovendi Jisasilin Galilitik njimeve. Njimevekandi Gotkik wulu anafu sivileve. ¹⁵ Wun kavik galaveve, “De, mfimimaneve valin kamfu. Yila balañjun Got lolomik tonapa. Kapendi juñjunjama anafak yive. Gotkik wulu anafu yive suwi.”

Jisasilin balañju anjataseñ yiveve wunu vañjenmanja

(*Matyu 4.18-22 na Luk 5.1-11*)

¹⁶ Jisasilin Galili galavale manjamguan vevekatik njimevekandi wuleve wungiakti wufaka, bikik wuja Saimondi Andru. Valan gjindi yesija kolowove, manjamguanik. Valan valu valu yesinjandi bikik moni miñakavik jinjilali. ¹⁷ De, Jisasilin valatik kavik

* 1:6 Kamelkik piksa pes 43 tonma.

galaveve, “Yunu vañjenme njime. Yín be apíkakalaiyapa yesija kolokvale danji balañju miyakavik ga yivanga.” ¹⁸ De, valan kepat bükik gijsa valambevekandi wunu vañjenme wakan njimeve.

¹⁹ De, yika njimevekandi, nyaikífkak, wun wuleve yetik wunjiakti wufaka, Jemsindi Jon,† Sepetikík fu. Valan bükik balı kumbañi gijsa waingeve mfíndineve. ²⁰ De, wun vala galaveve, kapendi valan bükik war balı kumbañik valambeve, bükik luasamban balañjundi. Valambevekandi valan Jisas vañjenme njimeve.

*Jisasılıñ yetik yakakatik sulak sañjaeve
(Luk 4.31-37)*

²¹ De, Jisasılıñ wokok gungundandi Kaperneam galavale watikík njimeve. Njimevekandi, de, Yısı Tonimbale Valundi*Sa Wamik* njinj lolo mfititi mfititi sivitali Jisasılıñ. ²² De, katik watikile balañjun wokok mfititiwale wulu biimbii bükik kumbañgin yikalı yikali kambekeve. Wun Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjulunjo* ava sivitve. Wun gasak pítikie wulukok wakinjingo sivitali.

²³ De, yetik nyaikik vandi yetik avit toneve katik Sa Wamik. Yetik sulak yakakatikin wunutuk dundumiive toneve. ²⁴ Kapendi wun kavik jor galaveve, “Jisas, du Nasaletile avit. Din gitik we pavanga pave yijima, netik? Din ne yakai yakai ga tonmanga pave yijimala? Yín du jujava. Du Gotkik anafawali.”

²⁵ Kape Jisasılıñ wunu apíkakambeve. Wun kavik galaveve, “Mañgik valambe! Wunu valambe dalañime!” ²⁶ De, katik sulak yakakatikin katik avit ga nanambevekandi towok ga jorjovekandi wunu valambe njimeve.

²⁷ De, balañju wofopkik kumbañgin kambekeve. Valan busuak kavik sivileve, “Kasik gitik we? Kungu wulu sivitva, wun. Wokok mañgikin pítikie. Kapendi sulak yakakalen wokok mañgik biye pava.” ²⁸ De, afindafında katik wun paveve wulu Galilitile mita mita wofop njimeve.

*Jisasılıñ Pitakik wuñañi mfakambewi malíkivedi anafak ga toneve
(Matyu 8.14-15 na Luk 4.38-39)*

²⁹ Valan Sa Wami* salavevekandi Jisasılıñ Saimondi Andrukik mphotok njimeve, Jemsindi Jondi. ³⁰ De, Saimonik wuñañilin malíwi yokowi toneve safulun kukuleve. De, kape, de, valan sivileve Jisasitik, wokok mamalik. ³¹ De, Jisasılıñ wunutuk njimeve, wokok kilik mfove mfakambekevendi wokok mamalikin valambeve katik me. Kape, de, wun kambekevekandi jeñek masiveve valatik.

*Jisasılıñ balañju sakimbañ anafu ga toneve
(Matyu 8.16-17 na Luk 4.40-41)*

³² Yısı Tonimbale Valin* balakevendi, katik mfunum, valin mfatinimbrevendi, katik watikile balañjun Jisasitik malajive malíwale balañju wofop, sulak yakakale dundumiive balañju wokok. ³³ De, katik watikile balañju wofopin katik mphotok lova salava pavale mai mfakunjuñmi toneve. ³⁴ Kapendi Jisasılıñ mamalu mamalu malíwale balañju wusandaj anafak ga tonevekandi sulak yakakale wusandaj sañjaeve. Kavila sulak yakalen Jisas junjaveve. Kape wun sulak yakakale kavik apíkakambeve, “Ben wulu sivitvandu.”

*Jisasılıñ Galiliti njimeve
(Luk 4.42-44)*

³⁵ De, watvit, gasak wukan van, Jisasılıñ kambewi yetik balañju miñakik mitik njime kukuñeve. ³⁶ De, Saimonin wunundi wakan toneve balañjundi njime mamfoveve, Jisas.

³⁷ Mamfovilevekandi kavik galaveve, “Wofopin du mamfoval!” ³⁸ De, Jisasılıñ valatik kavik galaveve, “De, amban yila vevekatik tonmale watatik njimama, yín Gotkik wulu sivitvanga. Yín katik juñjuñamandi yijimeve.” ³⁹ Kapekandi wun Galilitile mita mita

† ^{1.19} Katik mañamik ga bumbale Jonin, wun Sakaraia galavale avitkik fak toneve. Luk 1.8-25 wutve.

wofop njimeve. Njimevekandi Sa Wumbi* kumbañgiti njini loveve. Lovevekandi Gotkik wulu sivilevekandi sulak yakakale sañjañeve.

*Jisasilin yetik andivili safu jivale mamalikiye avit anafak ga toneve
(Matyu 8.1-4 na Luk 5.12-16)*

⁴⁰ De, yetik andivili safu jivali mamalikiye balañjikin Jisasitik njime gaminji mfajimutve apititilevekandi kavik galambalambaneve, “Din njunu anafak ga tonmanja pave miliwalen, din balakapa.”

⁴¹ De, Jisasilin wunu balambanevekandi kilik mandivevekandi wunutuk kavik galaveve, “Njin kavik miliwa. Din anafak tonme.” ⁴² De, kepat katik andivili safu jivale mamalikin wunu valambeve, kape wun anafak toneve. ⁴³ De, Jisasilin wunu apisukuve towok galaveve, ⁴⁴ “Din waingeve. Din kavila wulu sivitvandu yetik balañjiktik. Kape dalanjime dakik safu apikasilimfu Gotkik Gasak Wamile Wakundutuk*. De, Mosesilin* anañ anañ bikik anañkik wungasutuk galaveve yila lua masivanga kasik mamalik maliwale balañjukok sulakin anafak ga tonmangapale. Din kavila lua malajmi masive kavila wakundutuk yila balañjutuk ga wutve junjavañga.”

⁴⁵ Kape katik avit in njime galaveve balañju wofoptik. Kavila wulu mita mitatik njime galaveve, wun. Kape Jisasilin yetik watik avik njime lovapa, sipalati. Wun muñunjumbanjik tonevendi mita mitatile balañjun wunutuk njimeve.

2

*Jisasilin yetik
kiliandi gaminji yakakalekik balañjik mfapindimbe anafak ga toneve*

(Matyu 9.1-8 na Luk 5.17-26)

¹ De, muñunjubañni tonevekandi Jisasilin Kaperneamik yika njimeve. Kapendi yila balañjun sivileve, “Jisasilin wokok mfotok tonma.” ² Biyevekandi balañjun wusandanjin wokok mfotok ynjimeve. Kapekandi balañju sakimbañ vanjin gifutupeve. Mfoton apimomowendi yilan mfot lova salava pavale mai makolowove. Kape, de, Jisasilin valatik Gotkik wulu sivileve.

³ De, valan yetik kiliandi gaminjin singineve balañjik Jisasitik malajive. Yila balañju angataseñen wunu palasakik suwi malajive. ⁴ Malajivekandi ta wuleve, mfoton apimomowove. Ta wulevekandi vaviki kive mfot wunambinik vanjile nisemik malañkiveve. Malañkivevekandi Jisasilin toneve mit wofop wofop yetik kutak mfaman-danjeve valan. Mfamandanjevekandi mfot kumbañjik palasaktiiliaka apikukuwo ga bum-beve.

⁵ De, Jisasilin kavik wuleve, bikik juñjujamalin kavik toneve, “Jisasikik pitikin gasak kasik balañjik anafak paviliyapa.” Wulevekandi wun kavik galaveve, “Njakik wufaka, njin dakik yaka wulu dakik safutuk mandive ka sivilapayi. Njin anañ valambale.”

⁶ De, yila Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun* yisiwi toneve Jisasindi. Valan bikik kumbañgiti kavik junjaveve, ⁷ “Kasik balañjikin wun kavik aipandi sivitva? Wun wokok wuj ñaikik malañkiva. Wun kavik junjava, wun Gotongo tonma! Gotin wun wusuak ñaikik pava kavik, balañjukok yaka wulu valamba.

⁸ Kavila Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun kavik junjavevendi, de, kepat Jisasilin wokoki bikik juñjujamavi wuleve. Kapekandi wun valatik kavik galaveve, “Ben bikik kumbañgiti kavik aipandi jurjava? ⁹ Kasik kiliandi gaminjin singineve balañjiktik avik sivilapa, njin? Kavik waingeve sivilapati, ‘Njin dakik yaka wulu dakik safutuk mandive ka sivilapayi. Njin anañ valambale.’ Kavik waingeve sivilapati, ‘Din kambewi, dakik palasak yive dalanjime.’ ¹⁰ Kape njin be apikakalayapa, Balañjikik Fakin yaka wulu valambangapale pitikin kasik mañjikatik tonma.”

Kavik sivilevekandi wun kavila Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañju valambevekandi katik kiliandi gaminjin singineve balañjik wulevekandi kavik galaveve, ¹¹ “Njin dutuk sivitva, kambewi, dakik palasak yive, mfotok dalanjime.”

¹² Kapekandi katik avit'in kambekevekandi wokok palasak yive salaveve, balañju wofopkik sipalati. Kapekandi bikik kumbarigin kambekevendi valan Got apikileve. Valan kavik galaveve, "Anañ amban kavik tonmale wulu ava wutve."

*Jisasilin Livai galaveve
(Matyu 9.9-13 na Luk 5.27-32)*

¹³ De, Jisasilin yika njimeve marjamguan vevekatik. Njimevendi balañju wofopin yinji yinji makolokilali wunutuk. Kapendi wun valatik yikali yikali mfittitiwi sivileve. ¹⁴ De, wun njimevekandi wuleve, Livai galavale avit. Wun Alfius galavale avitkik fak. Livaisin yisiwi toneve yetik takis yivangapale mfotok. Jisasilin wunutuk kavik galaveve, "Njunu vañjenme njime!" Kape, de, Livaisin kambekevekandi Jisas vañjenme njimeve.

¹⁵ De, Jisasilin Livaikik mfotok njimevekandi yisiwi jeñjek jiveve. Takis yivangapale balañju gasakamananji yaka wulu pavale balañju gasakamananji yisiwi toneve, Jisasindi wokok gungundandi wakan. Vala wusandanin Jisas vañjeneve.

¹⁶ De, yila Gotkik Wulu Kumbarigik Balañju*, valan Farisitile* autu toneve, valan wuleve Jisasilin yisiwi jeñjek jiveve yila yaka wulu pavale balañjundi yila takis yivangapale balañjundi. Kapekandi valan wokok gungundatik kavik kombiiyeve, "Takis yivangapale balañjundi yaka wulu pavale balañjundi Jisasilin jeñjek aipanga jiva?"

¹⁷ De, Jisasilin kavik biyevekandi valatik kavik galaveve, "Anafak tonmale balañjun doktatik ka njimi. Kayi. Maliwale balañjun nyaikik doktatik njima. Miñakavik njin anafak wulu pavale balañju joñmi ga yinjimanja ava yinjime. Kayi. Njin yaka wulu pavale balañju joñmanja yinjimeve."

*Jisasilin jeñjek kakambale wulu sivileve
(Matyu 9.14-17 na Luk 5.33-39)*

¹⁸ De, yila valundi Jonkik gunngundandi Farisitile* autun jeñjek wofop kakambeve. Ava jive. Kape, de, yila balañjun Jisasitik njime kavik kombiiyeve, "Jonkik gunngundandi Farisitile autukik gunngundan jeñjek kakamba. Ka jivi. Kape dakik gunngundan jeñjek ka kakambi. Valan jeñjek jiva. Aipanga jiva?"

¹⁹ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, "Me yivapale vitik njimale balañjun jeñjek kakambala, katik me yivapale avit'in valandi tonma? Kayi. Wun valandi tonmalen valan jeñjek ka kakambi. ²⁰ Pindaj yila balañjun katik avit malajapa. Katik vandi valan jeñjek kakambapa."

²¹ De, Jisasilin yila wulu kavik galaveve, "Yila balañjun yetik anikik watan yindaj yive yetik pilik watañile guan mfindirijmalen, wun pindaj andakambindi mfapetañmi pilik watañ ga pitiwikapa. Pitikivakandi katik guanin gasak tonapa. Kapekandi balañjun kavik ka pavi."

²² De, Jisasilin yila wulu kavik galaveve, "De, balañjun anikik wain mañam yañjik jak mfisakik ka fulapayi.* Kavik pavalen wun gifimbe kivakandi pitiwiki wain mañam in salave sakapa. Kape jak mfisakin yakakatik tonapa. Kayi. Anikik wain anikik jak mfisakik fulapa."

*Jisasilin Yisi Tonimbale Vakik wulu sivileve
(Matyu 12.1-8 na Luk 6.1-5)*

²³ De, yetik Yisi Tonimbale Vandi* Jisasilin yetik wit mandivale balam kumbarigik njimeve. Wunundi wakan njimeve wokok gungundan wit mavi vekeve. ²⁴ De, yila Farisitile* autun wunutuk kavik galaveve, "Valan kakambale wulu Yisi Tonimbale Vandi aipandi pava?"

²⁵ Jisasilin valatik kavik sivileve, "Devitin anañ paveve wulu moleve anañ anañ, yetik balañjikin. Ben katik momotva ava wuleka? Wunundi yila balañjun yatañgin gunajan toneve. Valan jeñjekin miñakik. ²⁶ Katik vandi Apiatalin Gotkik Gasak Wamile Gasak Gia

* ^{2:22} Anañ valan kavik paveve, valan yetik jak mfisak yivevekandi yika mfidiñevekandi wain mañam suwove.

Wakin* toneve. Devitin*Gasak Wamik* njimevekandi katik Gotkik makitik mandivale bret jiveve. Katik Gasak Wamile Wakundun busuak jaikik jivale bret. Yila balañjun ka jivi, kakamba. Kape Devitin jive masiveve wunundi wakan njimeve balañjutuk.”

²⁷ Jisasilin kavila Farisitile aututik kavik sivileve, “Gotin Yisi Tonimbale Va mandiveve balañju anafak ga tonmanga. Kape Gotin balañju ava mandive Yisi Tonimbale Va anafak ga tonmanga. ²⁸ Miyakavik Balañjikik Fakin* Yisi Tonimbale Vakik Gasak Wakin tonma.”

3

*Jisasilin Yisi Tonimbale Vandi
yetik avitkik kilik anafak ga toneve
(Matyu 12.9-14 na Luk 6.6-11)*

¹ De, Jisasilin yetik Sa Wamik* yika loveve. Lovevekandi jaikik kilik sisngilifukik avit in toneve, katik Sa Wamik. ² Katik Sa Wam kumbañile balañjun Jisas wutve jileve. Wun katik avit anafak ga tonapati Yisi Tonimbale Vandi. Kavik pavalen valan wulu mandive sivitvanga juñaveve wunutuk.

³ De, Jisasilin katik kilik sisngilifukik avit galaveve, “Din kaipatik njime.” ⁴ Jisasilin valatik kavik kombiiyeve, “Yisi Tonimbale Vandi ala wulu kakamba, ala wulu anafak tonma? Wulu anafu pavati, yaka wulu pavati? Balañju anafak ga tonmati, balañju matve ga sinqinmati?”

Kape valan wulu ava sivitve. ⁵ De, Jisasilin vala jitve vañ jilevekandi wokok kumbajin akalakive. Bikik kumbajin yakakale toneve. De, Jisasilin wokok kumbajin akalakeve. De, wun katik avit sivileve, “Din dakik kilik apipiliñjiwi.” De, Wun wokok kilik apipiliñjiwevekandi anafak toneve.

⁶ Sa Wami salavevekandi kavila Farisitile* autun Herotkik* autundi mfakungumove, Jisas ga sinqinmangapale wulu ginambeve.

*Balañju gasakamanaj manamguan vevekatik mfakunguñove
(Luk 6.17-19)*

⁷ De, Jisasilin wokok gungundandi Galili manamguanik njimeve. Distrik Galilitile balañjun wusandaj wakan njimeve. Distrik Jutatile balañjun wakan, ⁸ siti Jerusalemile balañjun wakan, distrik Idumeatile balañjun wakan, manamguan Jordan angindajile balañjun wakan njimeve. Siti Tair vevekatilendi siti Saidon vevekatile balañju wusandajin wakan njimeve. Valan wokok wun paveve papava biiyevekandi wunutuk njimeve.

⁹ Jisasilin wokok gungundatik galaveve yetik balí vevekatik malañmi mandivanga, kavila balañju wusandajin wunu towok gifutupandu. ¹⁰ Wun balañju wusandaj anafak ga toneve, kapendi maliwale balañju wofopin wunu gifutupeve, wunu mfovangga. ¹¹ De, balañjutuk mamalik masivale sulak yakakale, valan Jisas wulevekandi, valan Jisasikik makitik kumu filekevekandi kavik jojmi galaveve, “Du Gotkik Fak.” ¹² Jisasilin apikakambe sivileve, “Ben njunu sivitve masivandu.”

*Jisasilin 12 autu akakalawove Aposel ga tonmanga
(Matyu 10.1-4 na Luk 6.12-16)*

¹³ De, Jisasilin lamik kivevekandi, wun milikive balañju wun kañijive. Kapendi valan wunutuk njimeve. ¹⁴ Wun 12 autu akakalayeve wunundi wakan tonmakandi apisukuvanga Gotkik wulu sivitvakandi ¹⁵ sulak yakakale sañjanmangapale pitik yi-vanga.

¹⁶ Kavila 12 autukok wuña kavik tonma: Saimon, Jisasilin yetik wuñ galaveve, Pita. ¹⁷ Sepetikik fak Jemsindi wokok wufaka Jon. Kavila alawiñ wun yetik wuñ kavik galaveve, Boanerges. Ambikik balandji katik wuñkik asik kavik galava, bambalandunjingo fu.

¹⁸ Yila balañju Andrundi Filipti Bartolomyundi Matyundi Tomasindi yetik Jems, Alfiusik fakti Tatiusindi yetik Saimon, Selotile^{*} balañjikti ¹⁹ Jutas Iskariot. Jutasilin mamatutuk Jisas kindijmisi suwapale fak.

Yila balañjun galaveve
Jisasilin Belsepulkik pitikti wokok wulu paveve
(Matyu 12.24-32 na Luk 11.14-23 na 12.10)

²⁰ De, Jisasilin wokok mfotok njimeve. Njimevendi balañju wusandanjin yika wunutuk njimeve mfakunjunguove. Kapendi wun wokok gunjundandi jeñjek akafayi jivapa? ²¹ De, kavik biyyevekandi wokok njijandi jarasan wunutuk ynjimeve, wunu wuwanga. Valan kavik galaveve, “Wun nanambakandi tonma, kaukatik.”

²² De, yila Jerusalemile Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* wunutuk njimeve. Valan kavik galaveve, “Katik Belsepul galavale sulak yakakatikin wokok kumbanjik tonma. Kapekandi wun katik sulak yakakalekik gasak wakinik pitiiktii yila sulak yakakale sañjañmi.”

²³ De, Jisasilin vala ynjimaña galaveve. Ynjimevendi wun apikamule wulu kavik sivileve, “Satanin* Satan avik sañjañapa? ²⁴ Njakik lomin gjngani mativavilevekandi yipatili balañjun yipatili balañjundi min njilik tonma, kavik pavalen katik lomin anafak ka tonapayi. ²⁵ De, njakik mfotile balañjun min njilik tonmalen valan anafak ka tonapayi. ²⁶ De, Satanin wokok gunjundandi gjngani mativavili min njiliwalen, valan ka sambitve tonapayi. Wun miñakik tonapa.

²⁷ De, yetik fumafumin katik gasak pitikie balañjikik mfotok yatajgin ka lovapayi, lua fombanga. Wun wandefaka kiliwi balawi, lovama, lua fombanga pave.

²⁸ Njin betik wulu vanu galava, balañjun Gotkik wulu anafu yive suwindi, Gotin kavila balañjukok yaka wulundi Got maiyawale wulu bikik safumbatik ka mandive sivilapayi. Valambapa. ²⁹ Kape yetik balañjikin Gotkik Sulak maiyawalen, Gotin katik yakakatik wulu ka valambapayi. Wokok yaka wulu valu valu tonnjimama.”

³⁰ Kavila Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun anañ kavik sivileve, “Wun wokok kumbanjik yetik sulak yakakatikin tonma.” Kapendi Jisasilin kavila wulu sivileve.

Jisasikik womendi wufakali nanafat?
(Matyu 12.46-50 na Luk 8.19-21)

³¹ De, Jisasikik womendi wufakalin ynjimevekandi tatarjatik sambilevekandi yetik balañjik apisukuveve Jisas ga salavanga pave. ³² Balañju sakimbarin wunundi yisiwi toneve. Valan wunutuk sivileve, “Dakik womendi wufakali tatarjatik tonma. Valan du salavanga galava.” ³³ De, Jisasilin kavik kombiyyeve, “Njakik womendi wufakali nanimba?” ³⁴ Wun kavila wunundi yisiwi toneve balañju jolonevekandi kavik galaveve, “Njakik womeandundi wufakalin kavila. ³⁵ Gotkik wulu pavale balañjun njakik wufaka, njakik sami, njakik wome tonma.”

4

Jisasilin balamik jeñjek mandivangapale wulu apikamule sivileve
(Matyu 13.1-9 na Luk 8.4-8)

¹ De, balañju gasakamanaj Jisasitik yika njime mfakunjunguove mfanik, kapendi Jisasilin wulu mfititiwi sivileve Galili manjamguan avaki. Kape, de, wun balinik valape yisiwove manjamguanik. De, wofopin sinasir mokalowove. ² Wun yila wulu gasakamanaj apikamule sivileve, valatik.

De, kavik mfititiwi sivileve, ³ “De, biiye. Yetik avitin wit mavi mandiveven masoirjimeve, wokok balamik. ⁴ De, wun miyakavik masoirjimevendi yila wit mavi masi kumuuwovendi wajan njime jiveve. ⁵ De, yila wit mavi yetik mindimin vilekik

* ^{3:18} Watik gaveka. Yila balañjun kavik galava, kavila Selotile balañjun Romile gavman valambanga milikeve.

toneve mañjikatik kumuwove. Gasakamanaj mañju miñakik mitik kumuwove. Kape, de, valan kepat pambi takeve. ⁶ Takevekandi valin sikapavendi kepat aliyeve. Simbilin waingeve ava bumbe, kape aliyeve. ⁷ De, yila wit mavin yisakik wulakin giñganik kumuwove, kapendi katik wulakinin vaiyendorjevendi kavila witin ava lojmi. ⁸ De, yila wit mavin mañjika anafakik kumuwove. Kapekandi kambewi gasak tonevekandi yila ñaikik ñaikikin 30 lojeve, yila ñaikik ñaikikin 60 lojeve, yila ñaikik ñaikikin 100 lojeve. Wofopin miyakavik lojeve.” ⁹ Kapekandi wun kavik sivileve, “Tuandukok balañjik mikanim biiyangale.”

Jisasilin aipandi apikamule wulu sivileve

(Matyu 13.10-17 na Luk 8.9-10)

¹⁰ Jisasilin wokok gungundandi ñaikik yika tonevendi, yila wunundi wokok 12 gungundandi toneve balañjun wunutuk kavila apikamule sivileve wulu kombiyeve. ¹¹ Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben yivale Gotkik lomile fombale wulu, kape yila balañjun ava yive. Apikamule sivitvale wulu katik ñaikik biiya, valan. ¹² Kapekandi valan yatajgin jirijit tonma, kape ka wuti. Yatajgin biimbii tonma, kape ka junavi. Valan kavik pavalen junjunjamavi anafak yivakandi Gotin bikik wulu yakakale bikik safumbatik mandive ka sivilapayi. Valambapa. Kape kavik ka pavi, valan.”

Jisasilin katik wit mavinik wulukik asik sivileve

(Matyu 13.18-23 na Luk 8.11-15)

¹³ De, Jisasilin kavik kombiyeve, “Ben kasik apikamule sivitvale wulukik asik ka junjava? Ben apikamule sivitvale wulu wofopkik asik avik jujavapa? ¹⁴ Katik wit mavin mandivale avitin wun Gotkik wulu mandiva. ¹⁵ Katik masi kumuwole wit mavin kavik tonma, Gotkik wulu sivitvale mitik yila balañjun wokok wulu biiya, kape Satanin afindafinda njime diwa, katik valan biiyale wulu. ¹⁶ De, miñakavik, kavila wit mavin yetik mindim vilekik tonmale mañjikatik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biiyakandi afindafinda yive vavalawa. ¹⁷ Kape valan simbili miñakik bikik kumbangitik. Ñasuak ñasuak tonmale yila balañjun Gotkik wulu giliipakandi valatik yikali yikali yaka wulu pavandi valan Gotkik wulu valamba, kepat. ¹⁸ De, miñakavik, kavila wit mavin yisakik wulakindakik mitik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biiya. ¹⁹ Kape valan mañjikatile wulu wulu wofop towok jurjava. Moni pipiwandi yila lua yivanja miiliwa. Kavila wulun wofop Gotkik mangik vaiyendorjmandi ka lojmi. ²⁰ De, miñakavik, yila wit mavin mañjika anafakik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biiye yive mfovokandi lojmi, yila ñaikik ñaikikin 30 lojma, yila ñaikik ñaikikin 60 lojma, yila ñaikik ñaikikin 100 lojma.”

Jisasilin min gisakaivanga ka galavi

(Luk 8.16-18)

²¹ De, Jisasilin kavi kombiyeve, “Ben yisi tonmangapale min giniñgindi timbala? Kayi. Ben katik min mambat lolomik mandivala? Kayi. Ben mambat vilekik mandivala? Ye! ²² Anañ gisakaivale wulu wofopin wulapa. Anañ fombe tonmale wulu tatajgatik tonapa. ²³ Tuandukok balañjik mikanim biiyangale.”

²⁴ Jisasilin valatik kavik sivileve, “Ben biiyale mangik, ben mfove. Ben atik singak masivalen Gotin betik katik ñaikik singak masivapa. Kape Gotin betik yila wusandan masivapa. ²⁵ Yetik balañjikin yila lua tonmalen, Gotin yika yila lua masivapa wunutuk. Yetik balañjikin lua miñakik tonmalen, wunutuk tonmale lua wokok, Gotin yivapa.”

Jisasilin katik wit mavin pambi tawale wulu apikamule sivileve

²⁶ De, Jisasilin kavik sivileve, “Gotkik lomin kavikingo tonma, ñaikik balañjikin wit mavin balamik mandiveve. ²⁷ De, wun wukanda ñemjilalilekandi vasisu panjilali, kape kavila valundi pambi tawi apikikiva, kape katik balañjikin katik apikikivale wulu ka junavi. ²⁸ De, katik mañjikalın woven ga tawi pambi, de, piñdañ durjmati lojmakandi,

de, pindan vanj wokok mavi lojeve. ²⁹ De, kavila witin alivakandi siŋginma, kape balam warjin ŋima, yivanja pave. Wokok jeŋjekin balawale.”

*Jisasilin mastet galavale muŋkik wulu apikamule sivileve
(Matyu 13.31-32 na Luk 13.18-19)*

³⁰ De, Jisasilin kavik sivileve, “Gotkik lomin gitik wosengo tonma? Amban gitik wulu apikamule sivilapa? ³¹ Wun muŋ mastet mavingo tonma. Katik maŋjikatik mandivale, wun vivitka vanj tonma. Yila mavi wofopin gasak. ³² Kape wunu mandive kambekuakile gasak vanj, wokok yila gasak gu miiliyangale, kapendi yila waŋan muaja kawale wokok dindingatik.”

*Jisasilin apikamule wulu sivileve
(Matyu 13.34-35)*

³³ De, Jisasilin yila kavik tonmale wulu wusandaŋ valatik apikamule sivileve, bikik juŋjuŋamatile gikilikik. ³⁴ Wun vala wofopti tonevekandi apikamule wulu ŋaikik sivileve. Kape wun wokok gungundandi ŋaikindi tonevekandi, wun wokok wulu wofop matisivajmi sivileve.

*Jisasilin galavevendi vivilimın valambeve
(Matyu 8.23-27 na Luk 8.22-25)*

³⁵ De, katik vanile mfunum, valin mfatindimbrevendi, Jisasilin wokok gungundatik sivileve, “Amban angindanjik govapa.” ³⁶ De, valan katik mfakungujeve mfa valambe ŋimeve. De, Jisasilin wandefaka balinik valape yisi mfititiwi sivileve. Kapekandi valan wakan valapevekandi ŋimeve. Yila baliŋjan wakan ŋimeve, wunundi.

³⁷ De, gasak vivilimın ŋimandi pukapukalin gasak vanjin kambekevendi balilin maŋjam mfuleve. Gasak maŋjam mfulevendi ŋiliwanga pave. ³⁸ Jisasilin fufu kalaŋmi fop mandive ŋembeve vimbati. Kape valan wunu matimfemfembe sivileve, “Watpalan, din sawulu juŋavala, amban siŋginapa!”

³⁹ Kapendi Jisasilin kambekuakave vivilim apivawi galavevekandi maŋjam wokok kavik, galaveve, “Balawi! Biam tonme!” Kape, de, vivilimın miňakik, biam toneve maŋamın. ⁴⁰ Jisasilin wokok gungundatik kavik sivileve, “Ben aipandi valaiva? Ben Gotkik wulu ava yive suwoka?”

⁴¹ De, valan towok valaiveve. Valan bisak sivileve, “Wun nanafat? Wun galavandi vivilimndi maŋamın wokok maŋgik biiye pava.”

5

*Jisasilin yetik balaŋjikik dundumivale
sulak yakakatik saŋjaŋeve*

(Matyu 8.28-34 na Luk 8.26-39)

¹ De, Jisasilin wokok gungundandi maŋamguan angindanjin goeveve, katik Gerasa galavale mitik. ² Govevekandi balini alikivevendi, de, kepat yetik sulak yakakale dundumivale balaŋjikin gumbiti salave ŋimeve, Jisasitik. ³ Katik balaŋjikin gumbitik tonŋilali. Yila balaŋjun wunu ta kiliŋeve. Senin ava balawi. ⁴ Valan anaň yikali yikali sendi gambiŋgindi kilia kiliŋeve. Kape wun kiliatile sen giŋitikevekandi gambiŋgitile wokok giŋitiwi pata pata ga kumuwove. De, balaŋju wofopin piṭan miňakik wunu wuwaŋgapale. ⁵ Vasisu wukanda wun gumbitik toneve, kape lambitik. Towok kolekilalilekandi wovene wovene wokok safu mapipiliŋeve, mundumundi.

⁶ Wun Jisas ganaingatik wulepakavekandi Jisasitik jaŋevekandi makiye daŋdi vandam-fufu amandepewi bakti maŋjikatik tarjmi toneve. ⁷⁻⁸ De, Jisasilin wunutuk sivileve, “Kasik sulak yakakatik, din wunu valambe!” De, katik balaŋjikin gasak piṭiki joŋmi sivileve, “Jisas, du Gotkik fak. Goton wusuak ŋaikik tonma, Gasak Wakin. Din ŋunutuk gitik papa? ŋin dutuk Gotkik wunđi angeleŋmi sivitva, din ŋunu yakai yakai pavandu.”

⁹ De, Jisasilin wunutuk kombiyeve, “Dakik wuŋin nani?”

De, wun Jisasitik sivileve, “Yakik wuñin Kamañ. Ñen gasakamanaj.” ¹⁰ Wun Jisas towok galambalambaneve vala sañjañmi yetik mitik ga ñimandu.

¹¹ De, vevekatik yetik lamik yila vilun sakimbarin jitoneve. ¹² Kavila sulun galambalambanme sivileve, “Ñe kavila vilutuk apisukuve. Ñe valatik ga love.” ¹³ Kape Jisasilin apisukuve ga ñime loveve. De, valan katik balañjik valambe salavevekandi vilutuk lovevendi kavila vilu wofopin kambilimik jañ bumbe ñilikewe manjamguanik. De, 2000-ingó ñiliwove.

¹⁴ Kape, de, kavila vilu mañjiñjiveve balañjun milevekandi sivileve, gia watikile balañjundi kaukatile balañjutuk. Kape, de, valan wofopin salaveve wulanja, katik paveve wulu, gitik wulu. ¹⁵ De, valan Jisasitik ñimevekandi katik kamañ sulu dundumiivale balañjik wuleve. Wun watan kiliwi Jisasindı yisitonewe. Wokok juñjuñamalin tukuakeve, kapendi kavila balañjun valaiveve. ¹⁶ Kavila wutvale balañjun Jisasilin pavale wulu yila balañjutuk sivileve, katik sulak yakakatik dundumiiveve balañjik wulundi katik vilukik wulu sivileve, valan. ¹⁷ De, kavila balañjun galambalambaneve Jisasilin bikik mañjika valambe ñimanga.

¹⁸ Jisasilin balinik valapanga pavevendi katik sulak yakakale dundumiivale avitín wakan ñimaña galambalambaneve Jisasitik. ¹⁹ Kape Jisasilin wunu kavik angeleñmi sivileve, “Din dakik mphotok dalanime, dakik balañjutuk sivitvañga kasik Gasak Wakinın du balambanme pavale wulu.” ²⁰ Kape, de, katik avitín valambe ñime sivileve Dekapolis galavale distrikile balañjutuk. Wun Jisasilin wunutuk pavale wulu sivileve, kapendi balañju wofopkik kumbangin kambekeve.

Jisasilin yetik siñginmale alepti maliwale me anafak ga toneve

(Matyu 9.18-26 na Luk 8.40-56)

²¹ De, Jisasilin yika angindanjik gove alikivevendi balañju wusandanjin wunutuk mfakunguñove manjamguan vevekatik. ²² De, yetik Sa Wamile* Jairus galavale gasak avitín Jisasitik ñimeve. Jisas wulevekandi katik avitín Jisasikik gablingi mitik ñime mfaiyimítve apititilevekandi ²³ galambalambanme kavik galaveve, “Yakik alepiñ siñginmaña pava. Din ñime kilik mandivanja. Kavik pavalen wun anafak tonapa, ka siñginapayi.” ²⁴ De, Jisasilin wunundi ñimeve.

Gasakamanaj balañjun wakan ñime wunu gifutupe ñimeve. ²⁵ De, yaikik melin wakan ñimeve. Wun 12 yia yila valu wusandan ambala towok kakilali. ²⁶ Katik melin gasakamanaj doktalutuk ta ñilali. Kape valan wunu towok ga akalakeve kape wun wokok gasakamanaj moni vala ta wusuwi valambeve. Kape wokok mamalikin ava valambe. Avan. Yika gasak toneve.

²⁷ Katik melin Jisasikik wulu biiyeve kapekandi gasakamanaj balañju giñgani yinjimeve Jisas pindanji. Yinjimevekandi wun Jisasikik wataj mativiviniñeve. ²⁸ Wun wokoki sivileve, “Yin wokok wataj mativiviniñmalen, ñin anafak tonapa, yika.” ²⁹ De, kepat, wokok ambala matitikaleve. Wun juñaveve wokok mamalikin wunu valambeve.

³⁰ De, kepat, Jisasilin kavik juñaveve yila pitikin wunu valambe salaveve. Kapekandi, matiyokolowí sivileve, “Yakik wataj nan mativiviniñma?”

³¹ De, wokok gunjundan wunutuk sivileve, “Balañjun gasakamanaj du gifutupa. Din aipandi galava, ‘Yunu nan mativiviniñma?’ ” ³² Kape Jisasilin joloneve wunu mativiviniñeve balañjik wulanja.

³³ De, katik melin valaive piñikeve. Wun juñaveve, wokok mamalikin wunu valambeve. Kapekandi Jisasikik makitik gablingi mfaiyimítve apititilevekandi wulu vanu sivileve. Wun wokok wulu wofop sivileve.

³⁴ De, Jisasilin wunutuk sivileve, “Yakik sami, din kavik juñava, ñin dakik mamalik ga apitandañmangapale pitikin tonma. Katik juñjuñamandi mamalik valambale, din. Din anafak dalañ juñarime. Din dakik mamalikin yika ka yivapayi.”

³⁵ Valan kamfu sivit tonevekatik, katik bikik Sa Wamile gasak avitkik mfotile yetik avitin njime sivileve, "Dakik alepin anañ siñginmale. Watpalan gitik panga malañmanga? Ga tonme."

³⁶ De, Jisasilin bikik wulu biiyulu gilipeve. Wun katik bikik Sa Wamile gasak avitkik kavik sivileve, "Valaivandu. Njakik wulu yive suwi."

³⁷ De, wun balañju wofop angilernevekandi wun aliluanjuñ balañju jaikik malañeve, Pitandi Jemsindi Jon, Jemsikk wufaka, kavila aliluanjuñ jaikindi wakan njimeve.

³⁸ De, valan katik wamile gasak avitkik mfotok njimevekandi, Jisasilin kavik wuleve, yila balañjun jipala salaveve, kape yila balañjun towok yekeve. De, gasak dindingit paveve, valan. ³⁹ De, Jisasilin lovevekandi sivileve, "Ben aipandi gasak dindingit pandi pandi yewi? Wun ava siñginme. Wun ñemba." ⁴⁰ Kape valan wunu sekeve.

De, wun vala wofop tatañgatik sañjañeve. Sañjañevekandi katik alepkik womendi wañdi wokok wunundi njimeve balañjundi katik alepin toneve mitik loveve. ⁴¹ De, wun katik alepkik kilik mfovevekandi galaveve, "Talita kum." Wun ambikk balañdi kavik galava, "Kasik alepat, ñin du galava, din kambewi!"

⁴² De, kepat katik alepin kambekevekandi makajimeve. Wun 12 krismas toneve. De, kavila balañjun wutve vilawiki pikiliyeve, towok pikiliyeve. ⁴³ De, Jisasilin valatik towok sivileve kasik wulu yila balañjutuk sivitve masivandu. Kavik sivilevekandi yila jeñjek katik aleptik masivanga galaveve.

6

Nasaletile balañjun Jisas gilipe ambikkapeve
(Matyu 13.53-58 na Luk 4.16-30)

¹ De, Jisasilin katik mit valambe njimeve wokok watikk. Wokok gunjundandi wakan njimeve. ² De, katik Yisi Tonimbale Vandi* wun Sa Wamik* love mfititi mfititi sivileve. Wulu biiyeve balañju wusandanjin pikiliye sivileve, "Kasik avitin kavila wulu akati yivale? Katik wunutuk tonmale gasak jurjunjamalin avik tonma? Kasik avitin kavila gasak pitikie wulu akati yivale?" ³ Wun katik kilikvali. Wun Mariakk fak. Wun Jemsindi Josepindi Jutasindi Saimonikk wungiak. Wokok samilu ambandi tonma." Kavik sivilevekandi, de, bikik kumbangin akakalakeve, wunundi.

⁴ De, Jisasilin kavik sivileve, "Balañjun Gotikk mangik malañmi sivitvale balañjik akitva, kape wokok watik jaikik valan wunu ka akitvi, wokok ñirjan wunu ka akitvi, wokok mfotile balañjun wunu ka akitvi." ⁵ Kape, de, Jisasilin gasak pitikie wulu katik watikk avik pavapa? Kape wun jaikik jaikik maliwale balañju kilik mandivevendi apitandarjeve. ⁶ Valan wokok wulu ava yive suwi, kapendi wun towok junaveve.

Jisasilin wokok 12 gunjunda apisukuveve yila wulu pavanga
(Matyu 10.5-15 na Luk 9.1-6)

De, Jisasilin wokok gunjundandi wata watatik njilali mfititi mfititi sivileve. ⁷ Kape, de, wun wokok 12 gunjunda kañijimileve. Kañijimilevekandi asikuveve alawiñe alawiñe Gotikk wulu sivitvanya. Wun valatik pitik masiveve sulak yakakale sañjañmangapale. ⁸⁻⁹ Wun kavik galaveve, "Ben munfuti sundi safutile wataj jaikik malañmi. Kape yetik watañdi kañgaindi bretandi yila monindi malañmandu." ¹⁰ Wun valatik galaveve, "Ben yetik watikk njime apisalavakandi yetik jaikik mfotok love tonnumfu. Ben katik mfot valambe yetik mfotok njimandu. Kape yetik watik njimamanja pavalen, de, katik vandi katik mfot valabumfu. ¹¹ De, katik watikile balañjun be yivulu gilipakandi bikik wulu biiyulu giliplen, de, ben vala valambe njimumfu. Kavik pavapalen ben bikik gamburgitile mañju bimbiliñmumfu. Kavik pamfu kavila balañjun bikik yaka wulu ga junavançapale."

¹² Kape, de, kavila gunjundan wata watatik njini salavevekandi sivileve, yila balañju anafak juñjuñama ga yivanya pave. ¹³ Valan sulak yakakale wusandan sañjañevekandi maliwale balañju gasakamananjik wel mandive anafak ga toneve.

*Herotin sivive Jonkik fop ga matipitiwove
(Matyu 14.1-12 na Luk 3.19-20 na 9.7-9)*

¹⁴ De, Herot* galavale juwutkasakin biiyeve Jisasikik wujin gasak toneve, mita mitatik. Yila balañjun kavik galaveve, “Jon, katik balañju manjamik gañga bumbeve balañjikin, wun siñgineve kape guami yika kambekevekandi yika wun Jisas tonma. Kapekandi kavila gasak pitikie wulu pava.” ¹⁵ Kape yila balañjun kavik galaveve, “Elajalin* Jisas tonma.” Kape yilan galaveve, “Wun yetik Gotkik mangik malajmi sivitvale balañjik, anañkik Gotkik mangik malajmi sivitvale balañjikingo tonma.”

¹⁶ De, Herotin kavila wulu biiyevekandi sivileve, “Nin sivite Jonkik fop ga matipitiikeve, kape wun guami yika kambekeve.”

¹⁷⁻¹⁸ Anañ Herotin wokok Filip galavale wufakakik Herotias galavale me vasomileve. Jonon Herotik kavik sivileve, “Gotkik wulun kakambeve dakik wufakakik me vasomileve wulu.”

Kape, de, Herotin wokok matamatu ga njimeve Jon wuwu muñjimik suwove.

¹⁹ Kape, de, Herotiasikik kumbaj akalakilali Jondi. Wun Jon ga siñginmanja ta sivileve. ²⁰ Herotin Jon valaiveve. Wun junjaveve Jonon balañjik anafawali, Gotkik wulu jaikik pavale balañjik. Kapekandi wun Jon anafak ga tonmanga paveve. Jonon Gotkik wulu sivilevendi Herotin Jonkik mangik biiyevekandi wokok kumbajin towok kambekeve, kape wun yikali yikali biiyanga miliikeve.

²¹ De, pindaj Herotiasilin Jon ga siñginmanjapale juñjunama kavik yiveve. Herotin yetik gasak vit paveve wokok womelin wunu kakeve vandi. Kape katik vitik wokok wakindundi matamatkasundi Galilitile yila gasak autun ynjimeve. ²² De, Herotiasikik alepin love gjn siliveve, kapendi Heroti wokok vitik ynjimeve balañjun vavalakeve. Kapekandi Herotin katik aleptik kavik sivileve, “Din miliwale lua jnu kombiyyumfu, nin masapa.” ²³ Wun galaveve, “Nin ka galavalanapayi. Din gitik lua gitik lua kombiyyalen, nin masapa. Din jakik lomile yipat yivanja miliwalen, nin gingani vawa dutuk yipat masapa.”

²⁴ De, katik alepin wokok wometik salave kombiyyeve, “Nin avik galavapa?”

De, wokok womelin galaveve, “Jon, katik balañju manjamik gañga bumbeve balañjik, din wokok fop kombiyyumfu.”

²⁵ De, kepat katik alepin afindafinda njime galaveve Herotik, “Nin kavik miliwa, katik balañju manjamik gañga bumbeve balañjik, Jon, din wokok fop kamfu kamfu anjatik suwi masive njunutuk.”

²⁶ De, Herotin katik wulu biiyevekandi juñambii juñambiiyeve. Kape wun wokok anañ towok sivileve wulu junjaveve. Wun kavila vitik yirjimale balañju mimiliikeve, kapekandi kavila wun sivileve wulu valambulu gilipeve. ²⁷ De, wun yetik wunundi tonmale matamat apisukuve ga njimeve Jonkik fop matipitiwi yivanja. Katik matamatin muñjimik njimevekandi Jonkik fop matipitiikeve. ²⁸ Matipitiwevekandi anjatik suwi malajmi masiveve aleptik. De, katik alepin wokok wometik masiveve.

²⁹ De, kavila wulu biiyevekandi Jonkik gunjundan njimeve Jon sisinjin yive malajmi mandiveve guamik.

*Jisasilin jeñjek 5000 aututuk masiveve
(Matyu 14.13-21 na Luk 9.10-17 na Jon 6.1-13)*

³⁰ De, kavila Jisasilin apisukuveve 12 balañjun wunutuk yika ynjimevekandi bikik valan paveve papavandi mfittitiwi sivileve wulu Jisasistik sivileve.

³¹ De, balañju gasakamanajin valatik yikali yikali yinji ynjimeve, kapendi valan jeñjek avik jivapa? De, Jisasilin wokok gunjundatik kavik sivileve, “De, jnuundi njime. Amban muñungumbanjik njimama, yisi wulianga.” ³² De, valan busuak jaikik balindi muñungumbanjik njimeve.

³³ Valan njimevendi yila balañju wusandanjin wule juñave njimeve. Wata watatile balañju wusandanjin masi jañmi njimeve, bñdefop. ³⁴ De, Jisasilin alikiivevekandi

wuleve balañjun mfakujgujove mfa. Wulevekandi balambaneve. Wun kavik wuleve valan sipsip fuingo toneve, valan mañjiñjiveve balañjikin miñakik. De, wun wulu gasakamanaj mfititiwi sivileve, valatik.

³⁵ Kape, de, mfunum, valin bumbevendi wokok gungundan Jisasitik njime sivileve, "Kaikalın muñungumbaj, de, valin bumba. ³⁶ Kavila balañju ga njime veveka mitandi watatik, bikik jeñjek ga wusuwanja."

³⁷ Kape Jisasilin wokok gungundatik kavik sivileve, "Ben jeñjek masive, valatik."

De, valan wunu kombiiyeve, "Ñen 200 valu tonapale monitile breta wusuwapala, valatik masive ga jivanja?"

³⁸ Wun valatik sivileve, "Ben breta akuanjin tonma? Wutvanga dalañime."

Valan njime wutve balakevekandi yika yijime sivileve, "Ñen ñaikik kilik bretandi alawiñ yesija tonma."

³⁹ De, Jisasilin kavila balañju wofoptik kavik galaveve, "Ben gumu gumu yisiw, anafak vasembanjik." ⁴⁰ De, valan gumu gumu yisiwove, yilan 100 100 yisiwove, yilan 50 50 yisiwove.

⁴¹ De, Jisasilin kavila ñaikik kilik bretandi alawiñ yesija yivevekandi fiñga matañmi wulevekandi Gotik akitve kukuñeve. Kukuñevekandi breta pitivi masiveve wokok gungundatik kavila balañjutuk masivanjgapale. Pavevekandi wun kavila alawiñ yesija pitivi masiveve, wofoptik.

⁴² Kape, de, vala wofopin jive balakeve. ⁴³ De, valan yila yisñgalindi breta yila 12 banda yive suwi mímilesekeve. ⁴⁴ De, 5000 autun katik jeñjek jiveve.

Jisasilin mañamguan vilekik njimeve

(Matyu 14.22-33 na Luk 6.16-21)

⁴⁵ Jisasilin wokok gungunda balinik ga valapeve aŋgindanik govanga, bïndefop. Wun Betsaita galavale watikik ga goveve, vala. Wun wusuak toneve, kavila yila balañju bikik mftututuk ga njimanga pave. ⁴⁶ De, wun kavila balañju ga njime balakevekandi yetik lamik njime kivevekandi Got kukuñmanga.

⁴⁷ De, katik wukan vanj, katik balilin mañamguan giñganik toneve. Kape Jisas wusuak sinasinqik toneve. ⁴⁸ De, wun kavik wuleve wokok gungundan towok yikiveve, kape gasak vivílimin bikik mapalatik njimevendi ta yikiveve.

De, valitik Jisasilin njimeve mañam vileki. Wun vala valambe njimanga paveve, ⁴⁹ kape valan mañam veleki wunu wuleve. Kapekandi siñgin mui junjavevekandi kolekeve.

⁵⁰ Vala wofopin wunu wule valaiyeye. De, kepat wun valatik galaveve, "Junu kasik. Valaivandu! Kumbangi ditipata tonme." ⁵¹ De, wun valandi balini valapevendi katik vivílimin valambeve. De, valan wutve towok mfulawikeve.

⁵² Valan katik breta masiveve wulukik asik mamangoveve. Valan sipilavit yakakale balañju.

Jisasilin yila maliwale balañju anafak ga toneve, Genesaretik

(Matyu 14.34-36)

⁵³ De, Jisasilin wokok gungundandi mañamguan aŋgindanik govevekandi Genesaret galavale mitik njime balı diñeve. ⁵⁴ Diñevekandi balı valambe alikivevendi kavila balañjun wunu wule junjaveve. ⁵⁵ Kapekandi valan bikik mita mita wofop janjivekandi maliwale balañju yiveve. Valan palasuandi malajeve maliwale balañju katik Jisasilin tonmale mitik anañ biiyeye, valan. ⁵⁶ De, Jisasilin njimeve mita wofop, wata wofop, gia wata wofop, mia mita wofop, valan bikik maliwale balañju malajmi mfelekeve, bikik makalowale mfanik. Valan pavevekandi Jisasitik galambalambaneve wokok watanjile mfumfut mativiviniñmanga. Wokok watanjile mfumfut mativiviniñeve balañju wofopin bikik mamalun valambeve.

*Jisasılıñ galaveve
Gotin Masiveve Gonguajmali Wulun gasak varj tonma
(Matyu 15.1-9)*

¹ De, yila Farisitile* autundi yila Jerusalemile Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* Jisasitik mfakuñgunjove. ² Mfakuñgunjovekandi wuleve Jisasikik yila gunjundan jeñjek jiveve, kape bikkik kilia yakakale, valan ava andakambe manjamik.

³ (Kavila Farisitile balañjundi yila Jutatile balañjun wofopin bikkik kilia ka andakam-balen jeñjek ka jivapayi. Anañkik balañjun masiveve bikkik gonguajmali fulakin kavik toneve. ⁴ Valan maket mandivale mfanik ñime yinjimevekandi, yatañgin ava jive. Valan wandefaka manjam andakambeve. Bikkik gonguajmali wulu wusandaj miñakavik vañjeneve. Bikkik wambikasundi susumundi giniñgirje andakambeve.)*

⁵ De, kavila Farisitile balañjundi Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun Jisasitik kombiiyeve, “Dakik gunjundan aipandi anañkik balañjun masiveve gonguajmali fulak ava pave? Valan yatañgin jiva, kape bikkik kilia yakakale, ava andakambe.”

⁶ De, Jisasılıñ valatik galaveve, “Ben velek mapalandi sivitvale balañju! Katik Aisaia* galavale Gotkik manjik malajmi sivileve balañjikin bikkik fulak waiñgeve galaveve. Anañ anañ wun kavik moleve, ‘Kavila balañjun ñunu manju ñaikikti akitva, kape bikkik kumbangin ganañgitik tonma. ⁷ Valan ñunu yatañgin ta kukuñma, valan balañjukok mfititiwali wulu ñakik wululuñgo galava.’”

⁸ Jisasılıñ Aisaiakik wulu kavik galavevekandi wun wusuak yika kavik galaveve, “Ben Gotin Masiveve Gonguajmali Fulak pindave kape balañjukok gonguajmali wulu pava.

⁹ Ben kavik juñava, Gotin Masiveve Gonguajmali Fulak valambakandi kape anañkik balañjukok gonguajmali fulak pava, katik anafak, a? ¹⁰ Mosesilin* anañ anañ galaveve, ‘Dakik wañdi wome fofonombe.’ Wun miyakavik galaveve, ‘Yetik balañjikin wokok wañdi wome mongopalen, ben katik balañjik matve ga siñginme.’ ¹¹⁻¹² Kape ben pindavakandi galava yetik balañjikin wokok womendi wañtik masivançgapale lua wun anañ galaveve Gotik masivanga, wun wokok womendi wañtik masivandu. Kakamba. Gotkik lua. ¹³ Ben miñakavik Gotin Masiveve Gonguajmali Fulak valambakandi kape anañkik balañjun betik masiveve gonguajmali fulak ben katik pava. Ben miñakavik pava yila wulu wusandaj.”

*Jisasılıñ galaveve
kumbajile wulun pave ga tonma
balañjik yakakatik
(Matyu 15.10-20)*

¹⁴ De, Jisasılıñ galaveve yila balañju wunutuk yika mfakuñgumañga. Yijimevendi wun galaveve, “Ben ñakik wulu biiye juñave. ¹⁵⁻¹⁶ Tatangatile yetik wosen balañjikti lovalen katik balañjikin yakatik balañjik ka tonapayi. Kayi. Balañjik kumbajile wulun salavakandi, kavila wulun katik balañjik yakatik balañjik ga tonapa.”

¹⁷ De, Jisasılıñ kavila balañju valambevekandi mftotok ñime lovevendi wokok gunjundan wunutuk ñime kombiiyeve katik mfititik sivileve wulu. ¹⁸ De, wun valatik kavik galaveve, “Ben wakan juñjunama miñakik, a? Ben ka juñjavai, a? Tatangatile yetik wosen balañjik kumbajik lovalen katik balañjikin yakatik balañjik ka tonapayi. ¹⁹ Katik wosen dau ñaikik love salave, kape katik balañjik juñjunamatik ka lovapayi.”

Jisasılıñ kavila anañ galaveve wulu galavevendi, de, jeñjekin wofopin anafawali tonma, Gotkik makiti.†

²⁰ Jisasılıñ yika kavik galaveve, “Balañjik kumbajile wulun salavakandi, kavila wulun katik balañjik yakatik balañjik ga tonapa. ²¹⁻²² Balañjukok kumbajile yila yakatik

* ^{7:4} Valan mamalik ava juñave, valan andakanga miyakik lua dañave. † ^{7:19} Mamalukik wulu gaveka. Wokok wulu balañjik fulak galava.

juñjunjamalin salava. Kavila kavik tonma, mendulak fulak pava, lua fomba, balañju mat mat gaῆga sīnginma, wutviliwa, yaka wulu yaka wulu pamfuluwa, apipilaiva, mīmīlika miñakik, mfamuñjuwa, maiyawa, wovene yatajgın malañkiva, kakajgın.²³ Kavila yaka wulun balañjik kumbanjile. Valan katik balañjik yakatik ga tonma.”

*Yetik Fonisiatiile melin juñaveve Jisasılın pītikie kapekandi wulu paveve
(Matyu 15.21-28)*

²⁴ De, Jisasılın katik watik valambe njimeve Tair galavale siti vevekatile mitik. Wun kaukati yetik mfotok loveve, kape wokok safulun pīmbilijmeve, kapekandi wun yila balañjun wunu wutvulu gilipeve. Kape wun avik gulipiliyapa?

²⁵ De, yetik melin, yetik sulak yakakatikin wokok aleptik dundumiyeve. Katik melin biiyeve Jisasılın ynjimeve, kape, de, wun njimeve Jisasikik gambiojistik vandamfufundi amandepewi bakti mañjikatik mandiveve.

²⁶ Katik melin yetik wutakiwi. Wokok gonguanjimali fulakin Gris galavale lomile, kape wokok wunu kaweve watikin Sairofonisia galavale distrikile.

Wun Jisasitik ynjimevekandi galambalambaneve Jisasılın wokok alep dundumiyeve sulak yakakatik sañjanmaŋga.²⁷ Kape Jisasılın wunutuk galaveve, “Faklia bīndefaka ga jive. Fakliakik bret yive kindutik malipakile fulakin yakatik.”

²⁸ Kape katik melin wunutuk sivileve, “Gasak Wakın, mambat lolomile kindun fakliakik jeñjek viñili jiva.”

²⁹ De, Jisasılın wunutuk kavik galaveve, “Din kavik galavandi, ḷin anafak biiya, kape din dalarjime. Katik sulak yakakatikin dakik alep valambe njima.”

³⁰ De, katik melin mfotok njimevekandi wuleve, wokok alepin ūñembanjik yokowi toneve. Katik sulak yakatikin anañ valambe njimeve.

Jisasılın ḷaikik tuandundi mañgik miyakik balañjik anafak ga toneve

³¹ De, Jisasılın Tair valambe njimeve Saidon galavale distrikik. Kauka valambe njimeve Dekapolis galavale distrikik. Kauka valambe njimeve Galili galavale mañamguanik.

³² De, valan yetik tuandusin balañjik Jisasitik malanjeve. Wokok belin gikilikeve, wulu waiñgeve ava sivitve. Kape valan Jisasitik galaveve wokok kilik mandivajga, katik balañjik anafak ga tonmaŋga.

³³ De, Jisasılın katik balañjik yive kavila yila balañjukok mit valambe njimileve. Njimilevekandi wokok kiliwavi katik balañjik tuandutuk suwovekandi susupi tulevekandi wokok kilik katik balañjik betik mandiveve.³⁴ De, Jisasılın fīnja wunambin givatajmi wulevekandi, sikaiñevekandi katik balañjistik galaveve, “Efata!” Katik wulu amban kavik galava, “Tikuaka!”

³⁵ De, kepat wokok tuandun tikuakevekandi wokok belin anafak tonevekandi wulu waiñgeve sivileve³⁶ De, Jisasılın valatik galaveve yila balañjutuk sivitvandu, kape valan bala pindave sivileve. Wun towok apikakambe sivileve, kape valan Jisasikik mañgik yika towok bala pindave sivileve.³⁷ Kape, de, kavila yila balañjun, bikkik kumbanjin towok vañ kambekeve, kapekandi galaveve, “Wun wulu wulu wofop waiñgeve pava. Wun tuandusin balañju wulu ga biiya. Wun mañgik miyakik balañju wulu ga sivitva.”

8

*Jisasılın jeñjek masiveve 4000 balañjutuk
(Matyu 15.32-39)*

¹ De, yetik vandi yila balañjun wusandañ mfakunjuñjove, kape valan jeñjekin miñakik. Kape, de, Jisasılın wokok gunjunda kañirmi ga ynjimevekandi galaveve,² “Njın kavila balañju balambanma. Valan valu alilam tonmale, kape jeñjekin miñakik.³ Njın vala yatajgın gunaja apisukuvalen bikkik mfututuk, yilan gunajaka masi sīnginapati. Yilan ganaingati yinjimale.”

⁴ De, wokok gunjundan wunutuk galaveve, “Kaikalın muñungumbaj, jeñjek miyakik mit. Amba breta akati yivapa kavila balañju ga jivanja?”

⁵ Wun valatik kombiiyeve, “Ben breta akuaŋ?”
Valan galaveve, “7 breta.”

⁶ De, Jisasilin galave maŋjikatik ga yisiwove, kavila balaŋju. Wun kavila 7 breta yivevekandi Gotik akitve kukuñekekandi pitiwi masiveve wokok gunjundatik, kavila yila balaŋjutuk ga masivanja. De, valan kavila balaŋjutuk masiveve. ⁷ De, valan yila sa yesirja toneve, ḥaikile. Wun Got akitve galavevekandi kavila yesirja ga masiveve, miyakavik.

⁸ Valan jeŋjek jive mamalasewi balawi, valambeve makandu 7 bandatik yive suwi mamalasekeve. ⁹ Kavila balaŋjun 4,000-ing toneve.

¹⁰ De, Jisasilin vala apisukeve ga njimevekandi wun wokok gunjundandi yetik balini valape aŋgindanjik goeve Dalmanuta galavale distrikik.

Farisitile balaŋjun Jisas galaveve
yila gasak pitiwie wulu pavaŋga
(Matyu 16.1-4)

¹¹ De, yila Farisitile* autun Jisasitik yinjimeve wunundi towok bala sivileve. Valan wunu apipilayeve, yetik ga junjavangapale gasak pitiwie wulu wunutuk ga pavaŋga. Valan yila wulu wokok safutuk mandive sivitvanga junjavave.

¹² De, Jisasilin wokok kumbajin sajmiki apiwoselevrekandi kavik galaveve, “Kamfu tonmale balaŋjun ga junjavangapale gasak pitiwie wulu aipandi wulanja miliwa? ḥin wulu vaju betik sivitva, valan ka wulapayi. ḥin vala ga wutvanga ka pavapayi.” ¹³ De, wun vala valambe njimevekandi balinik yika valapevekandi aŋgindanjik goeve.

Jisasilin yis apikamule wulu sivileve
(Matyu 16.5-12)

¹⁴ De, Jisasindi wokok gunjundan bret ginanambe valambe njimeve. ḥaikik bret ḥaikikin balu kumbajik toneve. ¹⁵ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben waingeve, Farisitile* autukok yisndi Herotkik* autukok yis. Ben waingeve.”

¹⁶ Wokok gunjundan bikik gumi wokok sivileve wulu sivit piiyeye. Valan kavik sivileve, “Amban bretin miňakik.”

¹⁷ Jisasilin valan sivileve wulu junjavevekandi sivileve, “Ben aipandi bretin miyakik tonmale wulu sivitva? Ben ka junjavi, a? Bikik kumbangi ava tikuakika? Bikik juňjunjamalin apivitipalia? ¹⁸ Ben sipalakik, kape ka wuti, a? Ben tuandukok, kape ka bisi, a? Ben ginanambale, a?”

¹⁹ ḥin bret ḥaikik kilik pitiŋevekandi 5,000 balaŋjukok, jive giŋiive valambeve bretandi ben akuaŋ banda suwove?”

Valan wunutuk sivileve, “12.”

²⁰ Jisasilin valatik yika galaveve, “ḥin bret 7 pitiŋevekandi 4,000 balaŋjukok, jive giŋiive valambeve bretandi ben akuaŋ banda suwove?”

Valan wunutuk sivileve, “7.”

²¹ Wun valatik galaveve, “Ben ka junjavi, a?”

Jisasilin yetik sipala yakakalekik balaŋjik anafak ga toneve

²² De, Jisasindi wokok gunjundan Betsaita galavale watikik apisalave njimeve. Apisalave njimevendi katik watikile balaŋjun wunutuk malanjeve yetik sipala yakakalekik balaŋjik. Valan wunu galambalambaneve Jisasilin wunutuk kilik mandivevaka. ²³ Kape Jisasilin wokok kilik mfovevekandi wunu watik kutuk malanjeve. Malanjevekandi wokok sipalatik susupi tulevekandi kilia wunutuk mandivevekandi kavik kombiiyeve “Din yila lua wutvala?”

²⁴ De, wun wutve wulevekandi kavik galaveve, “ḥin balaŋju wutva, kape muŋango njimakatik wutva.”

²⁵ De, Jisasilin wokok kilia katik balaŋjikkip sipalatik yika mandiveve. Mandivevendi katik avitin towok jiłevekandi, de, tikuakave, wun waingeve wuleve, lua wofop. ²⁶ De,

Jisasılıñ wokok mfotok apisukuve ga njimeve. Wun kavik galaveve, “Din watikik apisalavandu.”

*Pitalin galaveve, Jisasılıñ Krais tonma
(Matyu 16.13-20 na Luk 9.18-21)*

²⁷ De, Jisasılıñ wokok gunjundandi yila watatik njimeve. Sisaria Filipai galavale siti vevekatik tonmale kavila. Valan mai njimevekatik wun wokok gunjundatik kombiiyeve, “Yila balañjun jñunu nani galava?”

²⁸ Valan wunutuk galaveve “Yilan galava Jon, katik mañamik ga bumbale fak. Yilan galava Elaija*. Kape yilan galava yetik Gotkik mañgik malañmi sivitvale balañjik.”

²⁹ Kape wun vala yika kombiiyeve, “Ben jñunu nanifak galava?”
De, Pitalin kavik galaveve, “Din Krais tonma, katik Gotkik Balañju Yika Yivangapale Balañjik.”

³⁰ De, wun vala apikakambeve, valan katik wun Krais tonmale wulu sivitvandu yila balañjutuk.

*Jisasılıñ galaveve, wovene sinqinme yika kambekapa
(Matyu 16.21-28 na Luk 9.22-27)*

³¹ De, Jisasılıñ valatik yila wulu mfittitiwi sivileve. Kavila wulu kavik tonma, yila balañjun yaka wulu wusandan Balañjikik Faktik* pavapa, kape, de, wokok safulun towok akalakapa. Jutatile avitkasundi Gasak Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* wunu bengojapa. Kape valan wunu matve ga sinqinapa. Kape aliluanjik vandi yika kambekapa. ³² Wun kavila wulu matisivajmi sivileve. Kape, de, Pitalin wun malanjevekandi vavawi sivileve.

³³ De, Jisasılıñ matiyokolowovekandi wokok yila gunjunda wuleve. Wun Pita miñakavik vavawi sivileve, “Satan*, din avave! Jñin du wutvulu gilipa! Din Gotkik juñjunama ka vañjenmi! Din balañjukok juñjunama ñaikik vañjenma!”

³⁴ De, Jisasılıñ ga yinjimevekandi wokok gunjundandi yila balañju wusandan. Wun valatik kavik sivileve, “Yetik balañjikin jñunu vañjenme njimañga miliwalen, wovne miliwale juñjunama ga valambe, kape wokok mamatawi muñ ga afufulive malañmi jñunu vañjenme. ³⁵ Yetik balañjikin wovene wovene kamfu kamfu kasik mañjikatik alilekalak tonmangapale wulu gasak wulu vañ jujava. Kavik jujavale balañjikin sinqinapa. Kape yetik balañjikin kavik ka jurjavi. Wun wokok wovene tonmangapale wulu gasak we ka galavi. Wun jñunundi Gotkik wulu anafu malañkive jujava, kapekandi sinqinma. Kavik jujavale balañjikin alilekalak tonnjimama.

³⁶ Yetik balañjikin lua wofop vañ wofop yiva, kapekandi sinqinmalen, kavila luan wunu anafak avik ga tonapa? ³⁷ Katik balañjikin woveñe woveñe gitik luandi wusukapa, alilekalak yika tonmanga?

³⁸ Kamfu tonmale yakakale balañjun, Got valambale balañjun, betile yetik balañjikin jñunundi ñaikik wulu mimiñliwi ñajalambalen, Balañjikik Fakin, wokok wun yinjimale vandi, wun miñakavik mimiñliwi ñajalambapa katik balañjik. Balañjikik Fakin katik vandi wokok Wanjkik gasak pitikti valingo apikowi yinjimama Gotkik anafawali luasamban sulundi.”

9

¹ Jisasılıñ valatik kavik galaveve, “Jñin wulu vañu betik sivitva, kaikatik sambitve tonmale yila balañjun kavik wulapa, Gotin gasak pitikik Juwutkasak tonapa. Wandefaka siñginapayi, yilan.”

*Jisasikik safulun vavaivikeve
(Matyu 17.1-13 na Luk 9.28-36)*

² De, valu 6 vandi, Jisasılıñ Pitandi Jemsindi Jon ñaikik yive malañive, yetik lam wunambin vanjk. Kaukatik valan bisak tonevekandi wuleve yetik fulakin wunutuk apisalavevendi kape wun yindajdi toneve. ³ Wokok wataju towok vavaivikive,

towok van kiliavikive. Kasik mañjikatile yetik balañjikin wokok wataju avik ga kiliavikapa, kavik. ⁴ De, wokok gunjundan kavik wulevekatik Elaijandi* Mosesilin* pilekivalanjevekatik wuleve valan. Pilekivalanjevekandi Jisasindi wulu sivileve.

⁵ Kape, de, Pitalin Jisasitik kavik sivileve, "Watpalaj, amban kaikatik tonma anafak. Ñe kakalak mftu alilam ga give, dakik yetik, Mosesikik yetik, Elaijakik yetik." ⁶ Kavila gunjundan towok valaiyevendi Pitalin kavik galaveve.

⁷ De, yetik yangimin ñime vala timbevendi yangim kumbajni yetik manjikin kavik sivileve, "Ñakik towok mihiwale fakin kasik. Ben wunu biye." ⁸ Valan kepat ta maiyokolok mfiyokolokevekandi Jisas ñaikik wuleve valan.

⁹ De, lam bumbevekandi sivilimeve Jisasilin. Katik valan wuleve wulu apikakambe sivileve. Wun kavik sivileve, "Kamfu ben wutvale wulu sivitvandu. Balañjikik Fakin singinme kambekuakile vandi pindan matisivajmi sivitvumfu." ¹⁰ Kavila wulun bikik kumbajgi ñaikiktik tonjilali. Kape valan bivene bivenetik kombii kombii sivit piyeve. Katik singinme kambekuakile wulu sivit piyeve, valan.

¹¹ Valan wunutuk kavik kombiiyeve, "Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* aipandi galava Elaijalin wandefaka yinjimama?"

¹² De, wun valatik kavik sivileve, "Kavik tonma. Elaijalin wandefaka yinjimama wulu wofop waingeve mfañiliñiwanga pave. Kape Gotkik Buk kumbajile wulu aipava? Kavik moleve, Balañjikik Fakin yakai yakai tonapa, kape yila balañjun wunu maiyakapa. ¹³ Kape ñin kavik galava, Elaijalin anañ yinjimeve. Yila balañjun wunutuk bikik juñjunamandi paveve. Gotkik buk kumbajile anañ moleve wulu miyakavik paveve, valan."

*Jisasilin yetik sulak yakakatik dundumiyeve fak anafak ga toneve
(Matyu 17.14-21 na Luk 9.37-43)*

¹⁴ De, Jisasilin Pitandi Jemsindi Jonindi wokok yila gunjundatik yinjimevekandi wuleve, valatik mifikove toneve gum. Katik gum kumbajile yila Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* valandi wulu sivit piyeve. ¹⁵ De, kavila gumile balañjun wofopin Jisas wulevekandi bikik kumbajin kepat kambekeve. Valan wunu wutve janjevekandi wunu wutve vavalawa galaveve, "Anafak yinjima!"

¹⁶ Wun valatik kombiiyeve, "Ben gitik wulu sivit piya?"

¹⁷ De, katik gum kumbajile yetik balañjikin galaveve, "Watpalaj, ñakik fak yetik sulak yakakatikin dundumiye manjik miyakik ga tonma, kapendi ñin dutuk malajma.

¹⁸ Katik sulak yakakatikin dundumiivendi wun gapakandi suapin salava mamalijni kapekandi ñandu likitiwa safulun pektajmuwa. Ñin dakik gunjundatik ga sañjanmanga ta kombiiya. Valan ka balawi."

¹⁹ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, "Ben kamfu tonmale balañju. Ben Gotkik wulu yive susuka miñakik balañju. Ñin bendi akuañ valu tonapa? Ñin valu valu be ta mfititi mfititi sivitvale. Ben ka junjavi, a? Ñin valu akuañ kavik pavapa, betik? Katik fak ñunutuk malajmi!" ²⁰ De, valan wunu Jisasitik malajevendi katik sulak yakakatikin Jisas wulevekandi katik fak ga gapeve. Katik fakin mañjikatik kukumukevekandi asokopekevendi suapin salaveve mamalijni.

²¹ De, Jisasilin katik fakik wanjik sivileve, "Valu akuañ kavik toneve?"

Wun galaveve, "Sawekatik mandivileve, wun. ²² Yila valu katik sulak yakakatikin mindatik gañga kumukeve yila valu mañambitik gañga kumukeve, wunu ga singinmanga pave. Kape din balawalen, ñe balambanmakandi matikokolewi."

²³ Jisasilin wunutuk sivileve, "Din aipandi galava 'Din balawalen'? Yetik balañjikin kavik junavalen, 'Gotin balawa,' de, katik balañjikin balakapa wulu wulu wofop pavanya."

²⁴ De, kepat katik fakik wanjin galaveve, "Ñin kavik junjava! Ñin ta junjavale dan waingeve ga junjave."

²⁵ De, Jisasilin wulevekandi yila balañjun wusandanjanjmi mfakungumove, wun katik sulak yakakatik apikakambe sivileve, “Din, mangik ga valambalendi tuandu sin ga tonmale sulak, ñin du apikakambe sivitva, wunu valambe dalañime. Wunutuk yika dundumiñanga yinjimandu.”

²⁶ De, katik sulakin ga kolewi gapevekandi wunu valambe ñimeve. Kape katik fakin sisigin vaningo toneve. Miñakavik wulevekandi balañjun wusandanjan sivileve, “Wun anañ siñginmale.” ²⁷ Kape Jisasilin wokok kilikik mfove mfakambekevendi wun kambewi sambileve.

²⁸ De, Jisasilin wokok gunjundandi vala valambe ñime loveve yetik mphotok. Valan bisak tonevekandi Jisasiñik kavik kombiiyeve, “Ñen aipandi katik sulak yakakatik sañjañmañga ta pava?”

²⁹ Wun valatik kavik galaveve, “Kavik tonmale sulun ñaikik fulakin ñaikikin tonma, sañjañmañgapale, ambikik Warj kukuñmalen, balakapa.”

Jisasilin yika galaveve, woven siñginme yika kambekapa

(Matyu 17.22-23 na Luk 9.43-45)

³⁰ De, Jisasilin wokok gunjundandi katik mit valambe ñimeve. Valan Distrik Galili ñinjawi ñaikindi ñimeve. Jisasilin wokok gunjundantik yila mfititiwale wulu sivitvanja miliikeve, kapekandi yila balañjutuk wunu ga wutve juñjuñawulu gilipeve. ³¹ Wun wokok gunjunda kavik mfititikeve yetik balañjikin Balañjik Fak* kindijimi suwapa yila mamatutuk. Valan wunu matve ga siñginapa. Matve ga siñginmindi wun alilanjik vandi yika kambekapa. ³² Wokok Guñgundan wokok wulu mamañguve kape kombiiyulu valaiyeve.

Atik balañjikin gasak tonma

(Matyu 18.1-5 na Luk 9.46-48)

³³ De, Jisasilin wokok gunjundandi Kaperneam galavale watik apisalave ñimevekandi mphotok ñime loveve. Lovevendi Jisasilin wokok gunjundatik kombiiyeve, “Masi ñimakandi ben gitik wulu sivilima?”

³⁴ Kape valan wulu miñakik. Valan masi ñimevekandi vala giñgani nan gasak tonapale wulu sivilimeve bivenetik.

³⁵ Kape, de, Jisasilin yisiñekandi gave ga yinjimeve, wokok 12 gunjunda. Yinjimevendi valatik kavik sivileve, “Yetik balañjikin gasak vañ tonmanga miliwalen, woveno wovene mañjika vañik malañbumbe yila balañju wofopkik luasamban tonme.”

³⁶ De, Jisasilin yetik fakliak yive mfapingapeve bikik giñganik. Wun mamatawuñ tonevekandi valatik kavik galaveve, ³⁷ “Yetik balañjikin ñunu junavalen kapekandi yetik kavik tonmale fak matikokolewalen, wun ñunu matikokolewa. Miñakavik yetik balañjikin ñunu matikokolewalen wun ñunutuk ka pavi. Kayi. Wun ñakik ñunu apisukuve ga yinjimale Warj matikokolewa.”

Jisasilin ambatik yakavik ka pavale balañjikin ambatik anafak pava galaveve

(Luk 9.49-50)

³⁸ De, Jonon Jisasiñik galaveve, “Watpalan, ñen dakik wundi sulak yakakale sañjañmale balañjik wutvale. Wun amba ava vañjenme kapendi ñen wunu apikakambale.”

³⁹ Kape Jisasilin kavik galaveve, “Wunu apikakambandu. Yetik balañjikin ñakik wundi gasak pitikie wulu pavalen, wun kamfu kamfu ñunu avik maiyakapa? ⁴⁰ Ambatik yakavik ka pavale balañjikin ambatik anafak pava. ⁴¹ Yetik balañjikin junavalen ben Kraistile*, kapekandi wun ñaikafak miña mañjam betik masiva, ñin wunutuk anafak pavapa. Ñin wulu vañu betik sivitva, ñin wokok anafak fulak yatañgin ka valambapayi.”

Jisasilin yaka wulu pavandu galaveve

(Matyu 18.6-9 na Luk 17.1-2)

⁴² Jisasilin kavik galaveve, “Yila faklian ñakik wulu yive suwapa. Yetik balañjikin kavik tonmale fak ñakik wulu ga valambalen, wun yakai vañ tonapa. Yila

balañjun wandeñfaka katik balañjik yetik gasak mündim wokok biñbatik dñymakandi gia manjamguanik yukuaki ga ñiliwalen, valan anafak pava wunutuk. Ñiliwale fulakin yakai yakai vañ gaveka. Yetik balañkin safakliak pave ñunu ga valambalen, ñin yakatatik vañ wunutuk papa.

⁴³⁻⁴⁴ Kape, de, dakik yetik kiliñin yakatatik fulak pavalen, kapendi din miyakavik yakatatik fulak pavingi, de, din dakik kilik matipitikumfu. Din Wunambinik ñaikik kiliñin ñimalen, din anafak tonapa. Kape din alawiñ kiliandi Heltik ñimalen, din yakai yakai vañ tonapa. Heltile minin kusimbeve min gaveka. ⁴⁵⁻⁴⁶ Dakik yetik gambañin yakatatik fulak pavalen, kapendi din miyakavik yakatatik fulak pavingi, din dakik gambañ matipitikumfu. Ñaindañ gambañdi Wunambinik ñimalen, din anafak tonapa. Kape din Heltik gambirgi alawindi ñimalen, din yakai yakai vañ tonapa. ⁴⁷ Dakik yetik sikilin yakatatik fulak pavalen, kapendi din miyakavik yakatatik fulak pavingi, din dakik sikik dikumfu. Din Gotik watikik ñaindañ sikindi ñimalen, din anafak tonapa. Kape din Heltik sipala alawiñdi ñimalen din yakai yakai vañ tonapa. ⁴⁸ Heltile mfumfundan ka sinqinapayi. Miñakavik Heltile minin ka kusimbapayi.

⁴⁹ Minik apikuwapa balañju wofoptik sota mfafilewalingo.*

⁵⁰ Sotan anafak. Kape sotan sotango ka giñgiliñmalen, din avik pave yika anafak ga tonapa? Bikik kumbaragi sotango ga giñgiliñmikanja, kapekandi bivene bivenendi ka ñiliwa.”

10

*Jisasilin meandu malata
apitomoñmale wulu sivileve*

(Matyu 19.1-12 na Luk 16.18)

¹ De, Jisasilin wokok gungundandi Kaperneam valambe ñimeve Distrik Jutatik Jordan manjamguan anjindanik. De, balañjun wusandanin yika wunutuk mfakañgujove. Kape, de, wun wokok fulak kavik paveve, wun valatik yila wulu mfittitiwi sivileve.

² De, yila Farisitile* autun wunutuk yiñime wunu muwî dipikape kombiiyeve, “Gotin Masiveve Gonguajmali Fulakin* kavik galavala, yetik avitín wokok me apitomoñmanga pavale fulakin anafak, a?”

³ Jisasilin kavik galaveve, “Anañ anañ Mosesilin* ambikik anañ toneve wujgasutik gitik wulu sivileve?”

⁴ Valan kapendi kavik galaveve, “Mosesilin galaveve yetik avitín wokok me apitomoñmanga pavalen katik avitín wokok me apitomoñmangapale janda motve masive wokok metik.”

⁵ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben wulu pindavale balañju, kapendi Mosesilin katik ñaikik wulu betik motve masiveve. ⁶ Kape anañ anañ vañ Gotin yila wulu galaveve. Gotin lua wofop mandivevekandi, wun balañju mañjikatik gotve mandiveve. Aviti me mandiveve, wun. ⁷ Gotin kavik paveve, kapekandi wun ambatik kasik fulak masiveve. De, yetik avitín wokok wañdi wome valambakandi wokok me yivpa. ⁸ Yivakandi valan alawiñin ñaikik safu tonapa. Valan alawiñin gaveka. Kayi. Ñaikik balañjikingo tonapa.

⁹ Kape, de, Gotin anañ mfakuñjove balañju, yetik balañjikin apitomoñmandu.”

¹⁰ De, Jisasindi wokok gungundan mfotok ñimevendi wokok gungundan katik wun anañ sivitvale me apitomoñmale wulu yika kombiiyeve. ¹¹ Kapendi wun valatik galaveve, “Yetik avitín wokok me apitomoñme yetik me yivalen, wun mendulak fulak pava. Wun wunutuk yakai yakai pava. ¹² Miyakavik yetik melin wokok malat apitomoñme yetik malat yivalen, wun miyakavik mendulak fulak pava.”

Jisasilin faktia wunutuk ga yiñimaña galaveve

(Matyu 19.13-15 na Luk 18.15-17)

* ^{9:49} Ñen kasik apikamule sivitvale wulutile juñjuñama waingeve ka juñavi. Kape yila balañjun wusandanin juñava wokok asikin Wok Pris 2.13 tonma.

¹³ De, yila balañjun faklia Jisasitik malajmaña paveve, wun vala mfovañga. Kape wokok gungundan vala apikakambe galaveve.

¹⁴ Jisasilin kavik wulevekandi gilipe valatik kavik sivileve, “Faklia ñunutuk ga yinime. Apikakambe sivitvandu. Gotkik lomile balañjun kavik tonmale balañju. ¹⁵ Ñin wulu vanu betik sivitva, yetik balañjikin Got lolom tonmaña sa fakliakingo ka vavalawalen wun Gotkik watik avik lovapa? Kayi vanj.” ¹⁶ Kape, de, Jisasilin kavila faklia mamatawuwo kilia valatik mandive kukuñeve, Gotin valatik wulu anafu ga pavañga.

Lua gasakamanay tonmale avitín
Jisasindi wulu sivileve

(Matyu 19.16-30 na Luk 18.18-30)

¹⁷ De, Jisasilin yetik mitik ñimevekatik yetik avitín wunutuk jañmi yinimevekandi vandamfufu mañjikatik mandivevekandi kombiiyeve, “Watpalarj Anafawali. Ñin avik pave Gotki tonjimama sijambamavi?”

¹⁸ Jisasilin wunutuk kavik sivileve, “Din ñunutuk aipandi anafawali galava. Got jaikikin tonma anafawali. ¹⁹ Din aipandi kombiiya? Din Gotin Masiiveve Gonguanjmalí Fulak* jujava, ‘Balañjik mat mat gañga siñginmandu. Mendulak Pavandu. Yetik balañjikik we fombandu. Balañjikik safutuk muwale wulu mandive sivitvandu. Muwi apipilaive yivandu, yetik balañjikik we. Wañdi wome waiñgeve fofonombe.’”

²⁰ De, katik avitín Jisasitik sivileve, “Watpalarj, ñin sawekatik mandivili miyakavik kavila wulu ñaikik juñave pañilali.”

²¹ Jisasilin wunu wulevekandi towok milikevekandi kavik sivileve, “Din yetik ñaikik fulak ava pave. Din dakik lua yila balañjutuk ga wusuwi. Yivale moni miña balañjutuk yatañgin masive. Kavik pavakandi din lua wusandan Hevenik tonapa. Kape, ñime. Ñunu vañjenme ñime.”

²² Katik mañgik biiyevekandi bañgaivik ñimeve. Wokok lua gasakamanay toneve.

²³ De, Jisasilin wokok gungundatik wutve sivileve, “Lua wusandan tonmale balañjun Got lolomik tonmaña ta mandimbii mandimbiiapati.”

²⁴ Wokok gungundan wokok wulu biiyevekandi bikik kumbangin kambekeve. Kape Jisasilin yika sivileve, “Wufakali. Balañjun Gotkik lolomik tonmanga ta mandimbii mandimbiiapati. ²⁵ Gañgiikkopile guanik kameltin love salavakalen ka balakanjale. Miyakavik lua wusandan tonmale yetik balañjikin Gotkik watik avik lovapa. Kape katik lua towok tonmale balañjikin Gotkik watik ta lovale wulun kameltin gañgiikkopile guanik love salavale wulu matikakalawa.”

²⁶ Wokok gungundan kavik biiye towok pikiliye kombiiyeve Jisasitik, “Miyakavik tonmalen, nan Gotki tonjimama sijambamavi?”

²⁷ Jisasilin vala wutve sivileve, “Balañjun avik? Kape Gotin balakapa. Wun pava wulu wulu wofop.”

²⁸ De, Pitalin wunutuk galaveve, “Wutve, ñen lua wofop valambevekandi vañjenma, du.”

²⁹ De, Jisasilin sivileve, “Ñin wulu vanu betik sivitva, yetik balañjikin ñunu vañjenme miliwakandi wokok mfoti wungiaki wuiñandi wufakandi aviti samindi wañdi womendi mañjikandi faklia valambalen ñunundi Gotkik wulu anafu vañjenmaña, ³⁰ wun kamfu watik tonmale vandi 100 mfutundi wufakalindi samilundi womeandundi fakliandi mañjika yivapa. Kape yila balañjun yaka wulu wunutuk papa. Kape wun piñdan siñambamavi tonjimama Gotki. ³¹ Kape yila wusandan kamfu gasak tonmale balañju Gotin malanjumbumba. Kape yila wusandan wuja miyakik tonmale balañju Gotin malanjivapa.”

Jisasilin yika galaveve, woven siñginme yika kambekepa
(Matyu 20.17-19 na Luk 18.31-34)

³² De, Jisasilin wokok gungundandi yila balañjundi Jerusalemik masi ñimeve. Jisasilin wandefop ñimeve. Valan piñdanile balañjun veven juñavevekandi valaiyeve. Mai kamfu

ŋimevekandi Jisasilin wokok gungunda yive sivilimeve wunutuk piñdaŋ pavangapale papawa. ³³ Wun kavik sivileve, “Biiye. Amban Jerusalemik ŋima. Yetik balañjikin Balañjikik Fak* kindijmi suwapa Gasak Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjutuk*. Valan wunu ga singinmangapale wulu sivitve timbapa. Kapekandi wunu masivapa wutatik. ³⁴ Kavila wutan wunu maiyawakandi susupi tulakandi towok paiyakandi matve ga singinapa. Matve ga singinmindi wun alilanjik vandi yika kambekapa.”

*Jemsindi Jonon gasak tonmaŋga kombiiyeye
(Matyu 20.20-28)*

³⁵ Sepatik fun, Jemsindi Jon, valan Jisasitik ŋime kombiiyeye, “Watpalaj, ŋen kombiiyale wulu din pavaŋga miliwa.”

³⁶ Jisasilin valatik sivileve, “Ben ŋin gitik we pavaŋga miliwa?”

³⁷ Valan sivileve, “Din gasak tonmakandi ŋetile yetik mamataŋ ga yisiwi, yetik angataŋ ga yisiwi.”

³⁸ De, Jisasilin valatik sivileve. “Ben kombiiyale wulu ben waiŋgeve ka junavi. Ben waiŋgeve jivapala kasik ŋin jivapale wombikasak? Katik ŋin manjamik bumbale we ben wakan kavik bumbapala?”

³⁹ Valan galaveve, “Nen balawa.”

Kape, de, Jisasilin valatik sivileve, “ŋin jivapale wombikasak ben jivapa. Miyakavik ŋin manjamik bumbale we ben miyakavik bumbapa. ⁴⁰ Kape mamataŋdi angataŋik yisiwangapale wulu ŋakik wulu gaveka. Kavila tikimu Gotin galavale balañjukok.”

⁴¹ Kavila yila fopat gungundan kavila wulu biiyevekandi bikik kumbangin yakakale, Jemsindi Jontok. ⁴² Kape Jisasilin vala ga yinimevekandi galaveve, “Ben junava, wutan yila balañju gasak wakin galava. Kavila wutatile gasak wakundun bikik lolomik tonmale balañju bikik wulu ga biiye pave. Bikik gasak autun bikik juñjunjama sivitva yila balañju ga pavaŋga. ⁴³ Kape ben kavik tonmandu. Gasak balañjik tonmangapale betile balañjikin bikik luasamban tonme. ⁴⁴ Betile yetikin wakin tonmaŋga miliwalen, wun sambanma vaŋ tonme. ⁴⁵ Miyakavik Balañjikik Fakin ava yinime yila balañju wunu matikokolewaŋga. Kayi. Wun yila balañju matikokolewaŋga yinimeve. Wun singinmaŋga yinimeve, yila balañju wusandaŋ wusuwaŋga.”

*Jisasilin yetik sipala yakakalekik balañjik anafak ga toneve
(Matyu 20.29-34 na Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Jisasilin wokok gungundandi Jeriko galavale watikik ŋimeve. Yika valambe ŋimevekandi yila balañju gasakamananjin wakan ŋimeve. De, mai laŋginik yisiwi toneve Bartimeus galavale avitin. Wun Timeus galavale avitkik fak. Bartimeusilin yetik sipala yakakalekik avit. ⁴⁷ Wun Nasaletile Jisasilin yinimeve sak biiyeve. Biiyevekandi kavik joŋ galaveve, “Jisas! Devitkik* Afun! Din ŋunu balambanme!”

⁴⁸ Valan wunu apikakambe kavik galaveve, “Din manjik valambe!”

Kape wun yika towok vaŋ joŋ galaveve, “Jisas! Devitkik Afun! Din ŋunu balambanme!”

⁴⁹ De, Jisasilin ŋimevekandi sambitve kavik galaveve, “Ga yinime.”

Valan katik balañjikik sivileve, “Dakik kumbaj ga apitiwi. Kambewi. Wun du galava.”

⁵⁰ De, wun wokok safu timbeve yetik watar malipaki afindafinda pitiki kambeukavekandi Jisasitik ŋimeve.

⁵¹ De, Jisasilin wunutuk sivileve, “Din ŋin dutuk gitik pavaŋga miliwa?”

Wun sivileve, “Watpalaj, ŋakik sipala anafak ga tonme.”

⁵² Jisasilin wunutuk sivileve, “Din kavik junava ŋin pitikin tonma dakik sipala anafak ga tonmaŋga. Kapekandi din anafak dala junajime.”

De, kepat wun waiŋgeve wulevekandi Jisas vaŋjenme ŋimeve katik masi.

11

*Jisasilin Jerusalemik njime apisalaveve, Juwutkasakingo
(Matyu 21.1-11 na Luk 19.28-40 na Jon 12.12-19)*

¹ De, Jisasilin wokok gungundandi njimeve Jerusalem vevekatile sa watatik. Betfagendi Betani galavale wata. Kavila wata alawiñin Oliv galavale lam gambañik tonma.

De, Jisasilin wokok gungunda alawiñ apisukuve ga njime ² galaveve, “Ben angitik watikik dalañime. Njime apisalavakandi kepat wulapa yetik diñmale kambin donki. Yetik balañjikin ava yisiwi anañ wunutuk. Tokoive yimalajumfu. ³ De, yetik balañjikin betik kavik kombiiyalen ‘Ben aipandi pava?’ ben kavik galavumfu, ‘Gasak Wakinin yila wulu pavapa, wunundi.’ De, wun afindafinda ga yinjamama yika.”

⁴ De, valan njimevekandi wuleve, yetik diñmale kambin donki. Wun yetik mphotok lova salava pavale mai gia mai langinik toneve. Valan wunu tokoyeve.

⁵ Tokoievevekatik kaukatik tonmale balañjun kombiiyeve, “Ben aipaŋga tokoiva katik donki?”

⁶ De, Jisasikik gungundan Jisasilin galavale manjik sivileve valatik. Kapendi valan ga malanjeve Jisasitik.

⁷ De, Jisasitik malanjevekandi wokok gungundan bikik wataju donkikik siŋmatik simbile ga yiskeve Jisas. ⁸ De, yila balañjun Jisas fofonombanja milikevekandi bikik wataju masi simbileve, kape yila balañjun balambitik njime muŋ batifu vawi malajmi masi simbileve. ⁹ De, yila balañjun bindefop njimeve, yila piñdañ njimeve. Valan kavik fofonombe akitve galaveve, “Ñen Got akitva! Got, din waingeve pave katik ñetik Gasak Wakinkik wujdi njimale balañjiktik!* ¹⁰ Got, din waingeve pave ñikik wungasak Devitkik lomtik! Yika wokok sumuanjalin Juwutkasak tonapa! Hevenile luasamban sulun Got akitva!”

¹¹ De, Jisasilin Jerusalemik apisalavevekandi Gotkik Gasak Wam* mfwunjove pumbumik lovevekandi lua wofop jolongokove. Kape mfunum. Kape, de, wun wokok 12 gungundandi Betanitik njime salaveve.

*Jisasilin galaveve fik galavale muŋ yika mavi ka lorjapayi
(Matyu 21.18-19)*

¹² De, wulak vandi valan Betani valambe njimevekandi Jisasilin gunaja gīeve. ¹³ De, Jisasilin yetik fik galavale muŋ ganaingatik wuleve. Katik munzik daja fofokeve, kape, de, Jisasilin njime mavi ta mamfoveve, daja ñaikik fofokeve. Wun lojmale siŋa gaveka.

¹⁴ De, Jisasilin galaveve, “Din yika ka lorjapayi. Yila balañjun dakik mavi ka jivapayi. Kayi vanj.” Wokok gungundan katik manjik biyyeve.

Yilan balañjun moni yivangapale lua Gasak Wamik malaŋmi mandivevendi Jisasilin sañjaŋeve

(Matyu 21.12-17 na Luk 19.45-48 na Jon 2.13-22)

¹⁵ De, Jisasilin wokok gungundandi Jerusalem njime apisalaveve. Apisalavevekandi Gasak Wam* mfwunjove pumbumik njime lovevekandi maket mandivale mfanile balañju sañjaŋeve. Wun moni bala mfilimikeve mfanile mambatu mfamfungaŋevekandi walimu mandive ga wusuwale autukok tiki muŋ apikindanjeve. ¹⁶ Pavevekandi wun Gasak Wam mfwunjove pumbumik bikik lua mamalaŋulu kakambeve. ¹⁷ Wun kavik mfititiwi galaveve, “Gotkik buk kumbajile wulu kavik tonma, ‘Ñakik mfon tonmu kukuñmale mftot tonapa, mita mitatile balañju wofopkik.’ Ben kavik juŋavalta? Kape ben fumafumukok totonga ga tonma.”

¹⁸ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundundi* Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun* wunu matve ga siŋginmangapale wulu sivit piyeve. Valan wunu valaiyeve. Balañjun wofopin wokok mfititiwi sivileve wulu biyyevendi bikik kumbaŋgin towok kambekeve.

* ^{11:9} Kavila wulutile wokok juŋjunjamalin kavik tonma, Gotin Jisas apisukuveve wokok wulu pavanya pave. “Gotin waingeve pava wokok wun apisukuvale balañjiktik.”

¹⁹ De, mfunum Jisasindi wokok gunjundan Jerusalem valambe njimeve.

Jisasilin galaveve yetik balañjikin Gotzik wulu towok junave kukuñme sivitvalen Gotin wokok manjik biye papa

(Matyu 21.20-22)

²⁰ De, wulak vandi watvit njimevekatik Jisasindi wokok gunjundan wuleve katik fik galavale muñ aliyeve, wokok simbilin wakan. ²¹ Wulevekandi Pitalin katik Jisasilin anañ paveve wulu junave galaveve, “Watpalaj, wutve! Din galavale muñin aliva!”

²² De, Jisasilin valatik galaveve, “Ben junave, wulu vanu. Kukuñmiñgi, Gotin wulu papa. ²³ Njin wulu vanu betik sivitva, yetik balañjikin kasik lamtiñ galavalen, ‘Katik lam, Gotin du yive yukuakapa gia manjamguanik,’ katik balañjikin katik ñaikik juñjuñama ñaikik juravalen Gotin papa kavik wun galavale we. Wokok kumbanjin matiñjuñavalen Gotin ka pavapayi. ²⁴ Kapekandi njin betik sivitva, kukuñme kombiyyale wulu wofop kavik towok junave Gotin anañ pavale. Kavik junavalen Gotin ben kombiyyale wulu papa.”

²⁵⁻²⁶ Jisasilin yila wulu kavik galaveve, “Ben sambitve kukuñmalen, ben yila balañjukok betik yakayi pavale wulu valambe. Bikik safumbatik mandive sivitvandu. Kavik pavalen Gotin bikik yaka wulu valambapa. Wun bikik safumbatik mandive ka sivilapayi.”

Valan Jisas kombiyyeve wokok pitik nan masivale

(Matyu 21.23-27 na Luk 20.1-8)

²⁷ De, Jisasindi wokok gunjundan Jerusalemik yika njime apisalaveve. Apisalavevekandi Gasak Wam* mfawunjove pumbum kumbanjni njime lovevekandi yila Gasak Wamile Gasak Wakundundi* yila Gotzik Wulu Kumbangikik Balañjundi* yila Avitkasun wunutuk ynjime ²⁸ kavik kombiyyeve, “Kavila wulu akatik yive pava, din? Nan sivitve masiva, dutuk, katik dakik wulu pavañgapale wulu?”

²⁹ De, Jisasilin valatik yika galaveve, “Njin yila wulu betik kombiyyapa. Ben sivitvingi, njin katik ñunutuk sivitve masivale wulu betik sivilapa. ³⁰ Ben Jonon manjamik ga bumbale wulu avik junava? Gotzik wulu a? Balañjik wulu a? Ben ñunutuk sivitve.”

³¹ De, valan busuak kavik sivit piyeve, “Amban Got galavalen, wun kavik galavapa, ‘Ben aipandi ava yive suwi junave?’ ³² Kape amban balañju galavalen amba yakakai papa.” Valan yila balañju valaiyeve. Yila balañju wofopin kavik junaveve, katik Jonon Gotzik manjik malajmi sivitvale balañjik toneve wulun wulu vanu toneve.

³³ De, valan Jisasitik sivileve, “Nen akonjma.”

De, Jisasilin valatik sivileve, “Njin miñakavik wowakandi ka sivitapayi, katik ñunutuk sivitve masive ga pavale wulu.”

12

Jisasilin wain mandivale balamile wulu apikamule sivileve

(Matyu 21.33-46 na Luk 20.9-19)

¹ De, Jisasilin kavila gasak aututuk apikamule wulu sivileve kavik, “Yetik avit in wain galavale muña mandiveve wokok yetik balamik. Balam gisikaiye pumbumbeve pumbum paveve. Mindimik mut anañ yowove wain mavi sambi sisivañgapale. Wun yetik wunambin vanjile mfot giveve, balam jitvangañgapale. Kavila wulu wofop pavevekandi yila balañjutuk valambeve katik balam. Wain mavi vewi balawakandi valan wovenetik yila masapa. Kavik pavevekandi woven ganaingatik njime toneve.

² De, wain mavi lojevendi wokok luasamban balañjik apisukuve ga njimeve kavila balamik tonmale balañjutuk, yila mavi ga yivanga pave. ³ Valan katik luasamban yive mfove paivevekandi yatangin ga njimeve. ⁴ De, katik avit wokok yetik luasamban balañjik apisukuve ga njimeve, kape valan wunu yive mfove fopik paivevekandi maiyakeve. ⁵ De, wun yetik miñakavik apisukuveve yika. Valan wunu matve ga sinqineve. De, wun

mîñakavik yika yila apisukuve ga njimeve. Valan yila pâiyeve, yila mat mat ganja sîngîneve. Kape, de, yila luasamban balañju miyakik.

⁶ Kape, de, katik gasak avitîn yetik balañjik toneve, wokok ñaikik fak, towok miliwale. De, pîndaj wun wokok ñaikik fak ga njimeve. Wun kavik galaveve, ‘Valan ñakik fak fofonombapa.’

⁷ Kape kavila balamik toneve balañjun katik fak wulevekandi bivenetik kavik sivit piyyeve, ‘Katik fakin wokok wanjkik lîmbanjik tonma. Kape, de, njime. Amban wunu matve ga sînginapa. Wokok balam ambikik tonapa.’ ⁸ Kavik sivilevekandi valan wunu yive mfove matve ga sînginevekandi sisîngin yukuakave balam kutuk.’

⁹ Jisasîlin katik wulu sivilevekandi yila wulu kavik sivileve, ‘Katik balam wanjin gitik wulu papa? Wun yika yinjimama balamik tonmale balañju matve ga sînginmanga pave. Ga sînginme balawakandi balam masivapa yila balañjutuk.

¹⁰ Gotkik buk kumbanjile wulu kavik moleve wulu ava wutve, a? Wun kavik tonma, ‘Katik mfot gîvale balañjun yakai yakai wutvale kape valambeve mindim, pîndaj katik mindimîn mfotile yakamitka mulavalî vanj mindim toneve. ¹¹ Gasak Wakînîn paveve. Ñen anafak vanj wuleve.’ ”

¹² De, kavila gasak autun junaveve Jisasîlin kavila apikamule wulu bikik safumbatik mandive sivileve. Kapekandi valan Jisas wuwî mfovanya junaveve, kape mfakungunove balañju valaiveve. Kapekandi valambe njimeve.

Valan Jisas kombiiyeve takis Sisatik masivapati

(Matyu 22.15-22 na Luk 20.20-26)

¹³ De, kavila gasak wakundun Jisasitik yila Farisitile* autundi yila Herotkik* autu apisukuve ga njimeve Jisas apipilaivanya pave, kape wokok safutuk yila wulu mandive sivitvanya pave.* ¹⁴ De, valan wunutuk njime sivileve, “Watpalan, ñen kavik junava, din balañjik anafak. Din balañju wofop miñakavik fofonomba. Din yetiktik yakatik ka gavi. Din yetiktik anafak ka gavi. Din balañju wofop miliwa. Kape din Gotkik wulu vanj mfititiwi sivitva. Gotin Masiveve Gonguarjmali Fulakin* galavala amban Sisa galavale Romile juwutkasaktik takis masapala, kayi, a? Masapati, kaviati?”

¹⁵ Kape Jisasîlin bikik matikambaiyikeve wulu wule gaveve, “Ben aipandi ñunu muwi? Ñaikik va tonmangale moni malajmi, ñin wulapa.” ¹⁶ De, malajevendi wun vala kombiiyeve, “Katik makindi katik wujin nanikik?”

De, valan wunutuk galaveve, “Sisakik.”

¹⁷ Kape, de, Jisasîlin valatik kavik galaveve, “Sisakik lua wovenetik masive, Sisaritik. Miñakavik Gotkik lua wovenetik masive, Gotok.”

Kape, de, valan wokok mangik biiyevekandi pikiliyeve.

*Satyusitile balañjun
sîngin sîngin kambewale wulu Jisasitik kombiiyeve*

(Matyu 22.23-33 na Luk 20.27-40)

¹⁸ Satyusitile balañjun galaveve sînginmale balañjun yika ka kambekapayi. De, yila Satyusitile balañjun Jisasitik yinjimevekandi kavik kombiiyeve, ¹⁹ “Watpalan, Mosesîlin* buk kumbanjik anañ anañ ambakik wujgasutuk kavik moleve, yetik balañjikin sînginmanga pave, kapekandi wokok me kavik valambe sînginma, kape faktia miñakik, wokok wufakalîn katik me yika yivapa wokok wujgiakik faktia malajmanga

* ^{12:13} Kavila Farisitile autun kavila Herotkik autu towok giliipeve. Miyakavik kavila Herotkik autun kavila Farisitile autu towok giliipeve. Kape vala wofopin Jisas giliipeve, towok vanj. Kapekandi valan mfakungumî yila wulu wunutuk muwi kombiiyeve. Kavik junaveve, wun Sisatik masivapa galavalen, kavila Farisitile autun yila wulu wokok safutuk mandive sivilapa. Kape Sisatik masivandu galavalen kavila Herotkik autun yila wulu wokok safutuk mandive sivilapa.

katik mendi.[†] ²⁰ De, ḡaikik avitkik 7 fu toneve. Katik balisikik fakin me yiveve. Kape faktia miñakik me valambe sinqineve. ²¹ De, wokok gambañ mfovale wufakalın katik me yiveve, kape wun katik me faktia miñakik yika valambe sinqineve. Kape alilanjikin miñakavik paveve wakan, wun. ²² De, vala 7 wofopin miñakavik paveve, katik me faktia miñakik valambe sinqinmisakave. Kape piñdañ katik melin wakan sinqineve. ²³ Balañju kambewisakile vandi, kavila 7 balañjun kambewakandi, katik me nan yivapa? Valan 7 autun wofopin yiveve me katik.”

²⁴ De, Jisasilin valatik kavik sivileve, “Ben Gotkik buk kumbañile wulu mamañgova. Miñakavik ben Gotkik pitik mamañgovakandi yakai yakai sivitva. ²⁵ Sinqinmale balañjun kambewale vandi, valan yika meandu ka yivapayi, meandun malata ka yivapayi. Valan wunambiniile luasamban sululungo miñakavik tonapa.

²⁶ Kape katik sinqinmale balañjun kambewale wulu, sivlapa, ḡin. Ben katik sa muñ wuñmale minile wulu Mosesilin moleve buk kumbañik ava wuleka? Gotin kaukatik Mosesitik kavik galaveve, ‘᠁in Aprahamkik Got, ḡin Aisikik Got, ḡin Jekopkik Got.’‡

²⁷ Wun sinqinmale balañjukok Got gaveka. Wun watik tonmale balañjukok. Ben towok mamañgova.”

*Jisasilin Gotin Masiveve Gonguajmali Wulu
ala wulu gasak wulu galaveve*

(Matyu 22.34-40 na Luk 10.25-28)

²⁸ Yetik Gotkik Wulu Kumbaññe Balañjikin* ḡime biiyeve valan sivit piiyeve wulu. Wun biiyeve Jisasilin waingeve sivileve, kapekandi kavik kombiiyeve, “Gotin Masiveve Gonguajmali Wulu* wofopile, ala wulun tonma gasak vanj?”

²⁹ De, Jisasilin kavik galaveve, “Katik gasak wulu vanjin kavik tonma, ‘Israeltile balañju, ben biiye! Ambikik Gasak Wakinìn, Got, wun wusuak ḡaikik Gasak Wakin tonma. ³⁰ Din dakik Gasak Wakin, Got towok miliwi, dakik kumbañ wofopti, dakik sulak wofopti, dakik juñjunama wofopti, dakik pitik wofopti.’ ³¹ Katik yetik gasak vanj Gotin Masiveve Gonguajmali Fulakin kavik tonma, ‘Anġila anġila balañju wofop miliwi din daven miliwale dandi.’ Kavila wulu alawiñiñ busuak ḡaikik tonma gasak vanj.”

³² Katik Gotkik Wulu Kumbaññe Balañjikin kavik galaveve, “Wulu vanju, Watpalanj. Din waingeve galava, Got, wun wusuak ḡaikik tonma. Yetikin miyakik. ³³ Wunu towok miliwale fulak, dakik kumbañ wofopti, dakik juñjunama wofopti, dakik pitik wofopti, kape miñakavik anġila anġila balañju wofop miliwale fulak din davene miliwale dandi, kavila wulun yila wulu wofop matikakaliwa. Jakali malañmi minik wofop apikuwakandi kukuñme masivandi yila wunutuk masivangapale lua, kavila wunutuk masivale wulu wofopin gasak gaveka.”§

³⁴ De, Jisasilin wokok wulu waingeve biiyevekandi galaveve wunutuk, “Din vevekave ḡima Got lolomik tonmañga.” De, yila balañjun Jisas yila wulu kombiiyulu veven junjaveve.

*Jisasilin yila Gotkik Balañju
Yika Yivançgapale Balañjikik wulu galaveve*

(Matyu 22.41-46 na Luk 20.41-44)

³⁵ Jisasilin Gasak Wam* mfawuñove pumbumik tonme mfititiwi sivileve. Wokok yila wulu kavik galaveve, “Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun* aipandi galava Krais, katik Gotkik Balañju Yika Yivançgapale Balañjikin, wun Devitkik* afun tonapa? ³⁶ Gotkik Sulakin Devitik* juñjunama masive ga galaveve, kavik, ‘Gasak Wakinìn ḡakik Gasak

† ^{12:19} Bikiñ fulakin kavik toneve, wuñgiakin valambe sinqinmandi wufakalın wokok me yiva. Wokok wuñgiakik faktia mfasalavapa. Kavila faktian wokok wuñgiakik lımbanjik tonapa. ‡ ^{12:26} Aprahamdi Aisiki Jekopin Jutatile balañjukok anañ anañ toneve wuñgasu.

§ ^{12:33} Gotin Anañ Masiveve Gonguajmali Fulakin kavik toneve, yila jakali malhmi yetik mambatik mandiveve mindi apikuwi ga wuñmañga. Yila lua miyakavik. Valan kavik paveve Gotik kukuñmañga. Kavila wulu wulanja Wok Pris wulumfu.

Wakintik sivileve, “Yakik mamataj kilikik yisiwi. Dutuk yakai yakai pavale balañju dakik gaminji lojomik ga tonmanga ñin.” , ”*

³⁷ Jisasilin Devitkik anañ anañ galaveve wulu sivilevekandi kavik yika sivileve, “Davitin katik avit Gasak Wakin galava. Kape wokok afun avik tonma, yika?” De, kavila makolokeve balañju wusandanin Jisasikik mañgik biiyanja miliikeve.

Jisasilin valatik mfititiwi galaveve Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun yakatik fulak paveve

(*Matyu 23.1-36 na Luk 11.37-54 na 20.45-47*)

³⁸ Jisasilin valatik mfititiwi kavik galaveve, “Ben waingeve kavila Gotkik Wulu Kumbangikik Balañju*. Valan bikik papakasak watanu kiliwakandi mfañatik makajima, yila balañjun vala ga akitvanja. ³⁹ Valan wakundukok tiikumutuk yisiwanja towok miliwa Sa Wamile. Miñakavik balañju makolowale jeñjek jivanga pava, valan gasak autukok anafak mitik yisiwanja miliwa. ⁴⁰ Valan dikiak meandukok m fututile lua malarj malarj jivakandi wulu wusandanumumuk kukuñma. Gotin bikik safumbatik gasak wulu vanju mandive yakai yakai vanj papa.”

*Dikiak melin moni Gotik masiveve
(Luk 21.1-4)*

⁴¹ De, yivit Jisasilin moni masiveve mit balangongo jitve yisiwi toneve. Wun wulevekatik yila balañjun mfakungumi moni masiveve. Moni gasakamanaj tonmale balañjun gasakamanaj moni suwove. ⁴² De, yetik samban dikiak melin ñime suwove alawiñ sa moni. Kavila alawiñ mfakujovendi ambikik yaikik sa maniliingo toneve.

⁴³ De, Jisasilin wokok gunjunda ga yinjme galaveve, “Ñin wulu vanju betik sivitva, katik samban dikiak melin masivale monin angala gasakamanaj moni masivale balanjukok moni matikakaliwa. ⁴⁴ Valan gasakamanaj monitile yila suwa, kape wun sambanma tonma. Wun wokok jeñjek wusuwangapale moni wofop masiva.”

13

*Jisasilin galaveve yila balañjun
Gasak Wam pilijmi dìwi yukowapa*

(*Matyu 24.1-2 na Luk 21.5-6*)

¹ De, Jisasilin Gasak Wam* mfawojove pumbumi salave ñimevekatik wokok yetik gunjuniñ wunutuk sivileve, “Watpalaj, wutve. Kavila mfot givale mindimun mulavalivani. Kavila m futun mulavalivani.”*

² De, Jisasilin wunutuk galaveve, “Din kavila sosowe m futu wutvala? Ñin wulu vanju sivitva, yetik mindimin yetik mindimik ka tonapayi. Yila balañjun wofop apifungaimapa.”

*Jisasilin galaveve
yila yaka wulu wusandanaplesalavapa*

(*Matyu 24.3-14 na Luk 21.7-19*)

³ De, Jisasilin wokok gunjundandi Oliv galavale lamik ñimeve. Ñimevekandi wun wusuak yisi toneve, katik Gasak Wam yakatile kambilim angindanik. De, Pitandi Jemsindi Jonindi Andrulun, valan yaikik wunutuk yinjme kavik kombiiyeve, ⁴ “Din ñetik galave, ata vandi kavila wulu salave ñimama? Kavila wulu wofopin yinjmangapale vandi, ñen gitik we wulapa ga junjavangapale wandefaka?”

⁵ De, Jisasilin valatik galaveve, “Ben waingeve. Yila balañjun be muwapa, kape biiyandu. ⁶ Balañju gasakamanajin yaikik wunji yiri yiri galavapa, ‘Ñunu katik balañjik.’ De, yila balañju wusandanin biiyapa bikik muwale wulu.

* ^{12:36} Katik wulu kavik tonma, Gotin vala yakai yakai vanj ga tonapa. * ^{13:1} Bikik Gasak Wam in mundumundi giveve mfot. Bikik m futun wusandan kavik giveve.

⁷ Ben min ḥiliwale sawavi biiyapa, yila vevekatile, yila ganaingatile, kape bikik kumbangin kambewandu. Kavila wulun yijimama, kape katik pindajile ḥaikik valin kaiyimfutuk. ⁸ Yetik balañjile balañjun yetik balañjile balañjundi min ḥiliwapandi yetik juwutkasakik lomin yetik juwutkasakik lomdi min ḥiliwapa. Mandikin ḥimama mīta mitatik. Yila mītan jeñek biñapa. Kavila wulun fofop fopile melin fak matilapitvileliango tonapa.”

⁹ Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben waingeve. Valan bikik safumbatik yila wulu mandive sivilapa bikik gasak wakundutuk. Valan be paiyapa bikik Sa Wumbi* kumbangitik. Ben bikik gasak wakundukok gasakti juwutkasakik makitik sambilapa, ḥakik ḥin pavale wulu sivitvanya valatik. ¹⁰ Kape wandeñaka ḥakik balañjun ḥakik wulu anafu mīta mitatile balañju wofoptik sivilapa. ¹¹ Kape, de, kavila valan be wuwī kotik malajmale vandi, ben bikik sivitvangapale wulu veven junavandu. Gotin yila wulu masapa betik. Ben katik wun masivale wulu sivitvumfu. Ben bisuak ka sivilapayi. Gotkik Sulakin* beti sivilapa.

¹² Wungiakin wokok wufaka masivapa, yila balañjutuk ga matve ga s̄inginmanga. Yetik wañin wokok fak miñakavik. Yila fun bikik womendi wañ masivapa yila balañjutuk ga matve ga s̄inginmanga. ¹³ Yila balañju wofopin bikik ḥunu miliwale fulak wulapa, kapekandi valan be towok giliñapa. Kape yila dītikpat kumbangikik balañjun apininggañipe ḥunu vañjenmale, kapekandi ḥunu ka valambapayi, ḥin kavila balañju yivapa.”

Yila yaka wulu ap̄isalavapa

(Matyu 24.15-28 na Luk 21.20-24)

¹⁴ Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben wutvakandi yetik yakai yakai vañ kakambale wosen yetik kakambale anafak luakik mitik tonmingi ben kasik wulu wutvale balañjun waingeve junave, Jutatik tonmale balañjun, ben lambitik mitvumfu. ¹⁵ Yila mfot wunambini† yisi tonmale balañjun, valan mfot kumbang bindefaka bumbe lovandu, lua yivanja. ¹⁶ Yetik mitik tonmale balañjikin wokok mfotok yika ḥimandu, wokok yetik wataj yivanja. ¹⁷ Fawandu tonmale meandundi fakliatik milu ga jivale meandun yakai yakai tonapa katik vandi. ¹⁸ Ben Got kukuñme, katik wulun malin dīmbale alolowale giñatundi yinjimandu.‡

¹⁹ Kavila valundi balañjun yakai yakai vañ tonapa. Kavila ḥin galavale yaka valun anañ Gotin lua wofop pavevendi pindajile yaka valu wofop matikakalekapa. Kavila valu pindaj balañjun yika miñakavik yakai yakai vañ ka tonapayi. ²⁰ De, Gotin kavila valu kakaika ga tonmalen balañjun wofopin s̄inginapa, kape Wun wokok wukuanjeve balañju balambanmakandi kavila valu patka ga tonapa.

²¹ Yila balañjun betik sivitvingga, ‘Krais* kasik,’ ben biiyandu. Valan sivitvingga ‘Wun anjatik’ ben biiyandu. ²² Yila muwale balañjun yijime muwī galavapa kavik, ‘Ḥunu Krais.’ Yilan muwī galavapa, ‘Ḥunu yetik Gotkik mangik malajmi sivitvale balañjik.’ Valan yila gasak pitikie wulu papa, dāngi dāngindi. Kape valan balawalen, valan Gotin wukuanjeve balañju muwapa. ²³ Kape ben waingeve! ḥin fofop kavila pindaj pavapile wulu wofop galava.”

Balañjikik Fakin yika yinjimama

(Matyu 24.29-31 na Luk 21.25-28)

²⁴ Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Kavila yakai yakai valu balawakandi, kavila pindaj valundi valin wukaningo tonapandi giñatin ka apakowapayi. ²⁵ Katik vandi juñjanjan fiñga valambe kumuwapa, kape yila fiñgatile gasak pitikie luan pipiwapa wakan. ²⁶ De, kavik pavindi valan wulapa, Balañjikik Fakin*

† ^{13:15} Bikik mitin malin foivale mit gaveki, kapekandi bikik mftun yetik luapakingo tonmale niñsem mfot wunambiñik toneve. ‡ ^{13:18} Bikik mitin ḥaikik yia ḥaikik yia malin dīmbale alolowale giñatu toneve. Kavila giñatun Septemba kambekevendi Mas valambeve.

yinjimama yağındı. Wun gasak pasalakasak pítiki gasak valingo apíkowi yinjimama. ²⁷ Yinjimakandi wun wokok Gotkik luasamban sulu apisukuvapa wokok wukuanjeve balañju wofop yivanja mítatiale. Yetik mit ka valambapayi.”

Fik galavale muj apíkamule sivileve wulu juñave

(Matyu 24.32-35 na Luk 21.29-33)

²⁸ Jisasılıñ kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben fik galavale muj wutve, wokok mfítiwale wulu biiye. Wokok gun mañambikik kapekandi fofowa, de, ben juñava vanñevalin kiva. ²⁹ Miñakavik, ben ñin anañ galavale wulu atavandi wutvalen juñamfu, Balañjikik Fakin* vevekatik tonma. Wun mfotok lovançgapale mai vañgikik tonma.

³⁰ Ñin wulu vanju betik sivitva, kamfu tonmale balañjun kasik ñin galavale wulu yinjimangapale vandi, valan yilan wandefaka ka sînginapayi. ³¹ Fiñgandi mañjikalın yetik vandi ka tonapayi, kape ñakik wulun towok tonjimama.”

Goton wun wusuak ñaikik juñava kavila wulukok va

(Matyu 24.36-44)

³² Jisasılıñ kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Kavila wulun yinjimangapale va balañjun wofopin akojma. Watvit yinjimamati, mfunum yinjimamati wukan yinjimamati. Miñakavik akojma, balañjun wofopin. Gotkik luasamban sulun miñakavik akojma. Gotkik fakin wakan miñakavik akojma. Got Wañin woven wusuak ñaikik katik va juñava.

³³ Kape ben waingeve! Jiñjit tonme! Ben akojma, mívandi yinjimama. ³⁴ Wun kavikingo tonma. Yetik avitín wokok mfot valambanga juñaveve, kapekandi wokok luasamban balañju ga yinjimevekandi galaveve valan ñaikik ñaikik yila wulu pavañga. Wun katik mfotok lovançgapale mai wasalomale balañjiktik wasalomí tonmanja galaveve.

³⁵ Miyakavik ben wasalomí! Ben akojma, mfot wañin mívandi yinjimama, mfunumi, wukaniti, moañin galavale paleti, watvititi. ³⁶ Wun afindafinda yinjime du ñembakatik ñime wutvalen, katik yakatik. ³⁷ Betik sivitvale mangik miñakavik ñin balañju wofoptik sivitva, wasalomí!”

14

Wakundun Jisas ga sînginmanja juñaveve

(Matyu 26.1-5 na Luk 22.1-2 na Jon 11.45-53)

¹ De, katik gasak gonguañmali jeñjek jivale valun luañjek tonapa. Fofop tonmale valin kavik toneve, Jutatile balañjun yila sipsip fu jiveve, Gotin vala anañ Makatve Ga Toneve Vandi* ga juñavangapale. Yetik jeñjekin kavik toneve, valan yis miñakik breta jiveve.

De, katik gonguañmali jeñjek jivali valin luañjek tonapa kamfu vandi añañ takeve wulu sivit piyyeve, kavila Gotkik Gasak Wamile Gasak Wakundundi* kavila Gotkik Wulu Kumbarajikik Balañjun*. Valan Jisas fombe wuwi matve ga sînginmanja juñaveve.

² Kape valan kavik galaveve, “Jeñjek jivale mfa kumbanjni pavandu. Yila balañjun miñ ñiliwandu.”

Yetik melin anafak kosembiye manjam Jisasikik fopik mafafilekove

(Matyu 26.6-13 na Jon 12.1-8)

³ De, Jisasılıñ Betani watikile mfotok ñime loveve. Saimon, andivili mumuiñgali safuye avitkik mfotok love yisiwove mambatik. De, yetik melin anafak mindim* avimbilim malajmi ñime loveve. Katik avimbilim kumbanjik anafak kosembiye manjam suwove, gasak monikik. De, katik melin avimbilimkik fop mativakevekandi anafak kosembiye manjam mafafilekeve Jisasikik fopik.

§ ^{13:28} Bikik muja ñaikik ñaikik yia danja wofop amu amu biliñeve, bikik alolowale giñatundi. Pindan, vanñevalin yikik kivanja pave, de, pambi yika takevekandi fofokeve.

* ^{14:3} Katik mindim Alapasta galavale mindim.

⁴ Kape yila balañjun bikk kumbangin akalakevekandi fom sivileve. Valan kavik sivileve, “Wun gitik paŋga pave yataŋgin mfilewi katik maŋjam? ⁵ Wun katik maŋjam monitik masivalen wun 300 valu tonapale moni yivapa, yataŋgin tonmale mia balañjutuk masivanja.”

⁶ Kape Jisasilin galaveve, “Wunu ga tonme! Ben gitik paŋga sivitva wunutuk? Wun junutuk anafak pava. ⁷ Yataŋgin tonmale mia balañjun bendi valu valu tonapa. Ben atividandi kavila anafak pavanya pavalen, pamfu. Kape ḥin bendi valu valu ka tonapayi. ⁸ Katik melin wun pavapale we, de, wun pavale. Wun kasik maŋjam ḥunutuk mafalewale ḥakik safu bambave guamik ḥimangapale. ⁹ ḥin wulu vanu betik sivitva. Valan ḥimale maŋjikalitik valan wulu anafu siviliŋapa, katik melin pavale wulu wokok sivilapa wunu ga junja ḥimanga.”

Jisasilin Jisas wokok mamatutuk
masivarja galaveve

(Matyu 26.14-16 na Luk 22.3-6)

¹⁰ Kavila 12 gungunda kumbangik yetikin toneve. Wokok wuŋ Jutas Iskariot. Wun kavila Gasak Wamiile Gasak Wakundutuk* ḥime galaveve Jisas valatik kindijimi suwaŋga.

¹¹ Valan wokok wulu biiyevekandi vavalakeve. Kapekandi yila moni wunutuk masivanja galaveve. Kape, de, wun kindijimi suwaŋgapale wulu junjambii junjambiiyeve.

Jisasilin wokok gungundandi
goŋguajmali jeŋjek jiveve

(Matyu 26.17-25 na Luk 22.7-14 na 22.21-23 na Jon 13.21-30)

¹² De, katik Yis Miňakik Bret Jivaŋgapale Goŋguajmali Jeŋjekik* fopile valin kamfu. Katik Got kukuňmangapale yetik sipsip fakik biŋpat matipitiwaŋgapale vandi, Jisasikik gungundan wunutuk kavik galaveve, “Nen atikatik ḥimama jeŋjekik lua waingeve mandiŋvanya yivit katik Makatve Ga Tonmale Vakik* jeŋjek jivaŋgapale.”

¹³ De, Jisasilin gungunda alawiň apisukuve kavik galaveve, “Gia watikik dalaŋime apisalave. Apisalavandi yetik maŋame kuluwali afufulivi malajmale avitin ḥimama betik. Wunu vaŋjenme ḥimumfu. ¹⁴ Wun ḥaikik mphotok lovapa. De, ben katik mphot wanjik kavik galavumfu, ‘Watpalajin kavik kombiiya, ‘Ḥakik mitin atik, kasik mphotile, katik Makatve Ga Tonmale Vakik jeŋjek jivaŋgapale mit. ḥin ḥakik gungundandi katik jeŋjek jivapa.’ ¹⁵ De, wun betik akakalayapa yetik gasak wunambiniŋ tonmale mit. Katik mitik luan bambave tonma. De, ben lovumfu jeŋjek pavango.”

¹⁶ De, kavila gungundan ḥime gia watikik apisalaveve. Valan wokok sivitvale wulu miňakavik wuleve. Kapekandi katik Makatve Ga Tonmale Vakik lua paveve.

¹⁷ De, valin mfatindimevendi Jisasilin wokok 12 gungundandi yinjimeve. ¹⁸ Valan jeŋjek jive yisiwi tonevekatik Jisasilin kavik galaveve, “ḥin betik wulu vanu galava, katik bikk ginggaňile balañjikin ḥunundi wakan jeŋjek jiva. Wun ḥunu kindijimi suwapa mamatutuk kiliatik.”

¹⁹ Valan kavik biiyevekandi bikk kumbangi giki likeve. Kapekandi valan ḥaikik ḥaikikin wunu kombiiyeve, “Din ḥunu galavala?”

²⁰ Wun valatik kavik galaveve, “Wun bikk 12 gungundakik ginggaňile yetikin. Wun ḥunundi wakan bret angratik kukuwi jiva. ²¹ Balañjikik Fakin* Gotin anaň ga moleve wuluŋgo miyakavik vanj ſinginapa. Kape katik wunu mamatukok kiliatik kindijimi masivale balañjik, wun yakai yakai vanj tonapa. Wokok womelin wunu ka kawulevekalen, katik anafak.”

Jisasilin bretandi wain maŋjam
wokok gungundatik masiveve

(Matyu 26.26-30 na Luk 22.7-14 na 1 Korin 11.23-25)

²² De, Jisasilin wokok gungundandi jeŋjek jivevekatik, Jisasilin ḥaikik bret yiveve. Yivevekandi Gotik akitve galaveve. Galavevekandi masiveve valatik. Wun valatik kavik galaveve, “Yive jive, katik ḥakik safu.” ²³ De, wun wain wombikasak yivevekandi Gotik

yika akitve galavevekandi valatik masiveve. Masivevendi valan wofopin jiveve. ²⁴ Wun valatik kavik galaveve, "Katik njakik ambala. Njakik ambalandi Gotin wokok yila wulu sivitve timbapa. Njakik ambala salavapa balaju wusandau yika yivangapale. ²⁵ Niñ wulu vanju betik galava, niñ wain wombikasak yika ka jivapayi. Gotkik watikik tonmakandi, de, katik vandi niñ yika anikik wain wombikasak jivapa."

²⁶ Valan Gotkik ginj silivevekandi, salave njimeve katik Oliv galavale lamik.

Jisasilin galaveve wokok gungundan wunu valambapa

(Matyu 26.31-35 na Luk 22.31-34 na Jon 13.36-38)

²⁷ Jisasilin wokok gungundatik kavik galaveve, "Ben wofopin yunu mimiliwakandi valambapa. Gotkik janda kumbanjik kavila wulu tonma, 'Niñ sipsip fukok waj malapa, kapendi sipsip fun wolokuakik milapa.' ²⁸ Kape Gotin yunu yika ga kambekuakakandi, niñ nandefaka njimama, Galilitik."

²⁹ Kape Pitalin wunutuk kavik galaveve, "Valan wofopin du mimiliwi valambalen, niñ kayi var! Ka valambapayi!"

³⁰ De, Jisasilin wunutuk kavik galaveve, "Niñ wulu vanju dutuk galava, kamfu wukan moañin alawiñkik mañgik gañgalaka miñakik, gañgalawavi alilam din yunu jañalambapa."

³¹ Kape Pitalin towok var galaveve, "Niñ dundi siñginapalen, du ka jañalambapayi. Kayi var!" De, vala wofopin miñakavik galaveve.

Jisasilin Getsemani galavale balami kukuñeve

(Matyu 26.36-46 na Luk 22.39-46)

³² De, Jisasilin wokok gungundandi njimeve Getsemani galavale mitik. Njimevekandi wun wokok gungundatik galaveve, "Ben yisi tonme. Niñ kukuñapa." ³³ Wun Pitandi Jemsindi Jon yikafak njimileve. De, wokok kumbanjin towok veven junavevekandi yakai yakai junaveve. ³⁴ Wun valatik galaveve, "Njakik kumbanjin yefop yefop junava towok kalikviyi kapekandi siñginmañga pava. Ben kaikatik mandiw." ³⁵ De, wun yikafak njimevekandi amandepewi fohti mañjikatik mandive kukuñeve. Wun kavik kukuñeve, "Din balawalen, kavila wulu yunutuk ga yinjimandu." ³⁶ Wun kavik galaveve, "Apa, † Wawa. Din wulu wulu wofop pavangale din pava. Kasik yunutile wombikasak yive.‡ Kape njakik juñjujamandi pavandu. Din papandanji pave."

³⁷ Kukuñevekandi wun kavila gungunda alilañguantik yika njime wuleve. Valan nembeve. Kapendi wun galaveve Pitatik, "Saimon, din nembala? Din yasuak yasuak ka mandikviliapaya?" ³⁸ Ben mandiki kukuñme. Ben yaka wulutuk kumuwandu. Kumbanjin anafak wulu pavanga miliwa, kape safulun pitikin miyakik."

³⁹ De, wun yika njime kukuñeve. Njakik danji kukuñeve, yika. ⁴⁰ Yika njimevekandi wokok gungundan kamfu nembevekatik wuleve. Bikik siptalan towok var alujeve. Vala matikambekevendi yatañgin toneve. Valan gitik wulu sivilapa?

⁴¹ Jisasilin yika alilañgik njajawa kukuñme yinjimevekandi sivileve valatik, "Ben nembe golañjañmala? De, balawa. Wutve. Kamfu kamfu Balañjikik Fak kindijmi suwi masiva yaka wulu pavale balañjukok kiliatik. ⁴² Ben kambewi. Amban njimama. Wutve. Katik yunu kindijmi suwi masivangapale balañjikin anañ yinjimale."

Jutasilin Jisas wunu giliipeve wakundutuk masiveve

(Matyu 26.47-56 na Luk 22.47-53 na Jon 18.3-12)

⁴³ De, kepat. Wun kamfu sivilevekatik, Jutasilin yila autukok saiti yinjimeve. Jutasilin Jisasikik 12 gungundatile yetik avit. Katik sasin kavik tonma, yila Gasak Wamile Gasak Wakundutile* autundi yila Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjutile* autundi yila avitkasutile autun. Kavila autun tuanpindandi munfunja mfoveve kiliatik. ⁴⁴ Katik valatik Jisas kindijmi suwançgapale avitin, wun kavila aututuk anañ kavik galaveve,

† 14:36 Valan bikik balajdi Wawa galavale wulu. ‡ 14:36 Apikamule wulu katik.

“Ben wunu kavik wulumfu. ḥin yetik balañjik tafoloj jusuiviliapa. Wun katik avit. Ben wunu wuwı mfove waiŋgeve malajimfu.”

⁴⁵ De, yinjimeve, kepat wun Jisasitik ȳime galaveve, “Watpalan.” Galavevekandi tafoloj jusuivileve.[§] ⁴⁶ Kape, de, valan Jisas wuwı mfoveve.

⁴⁷ Kape, de, yetik Jisasindi toneve avitın wokok tuaŋpin yive paiyeye katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakinkik gisamban. Gisambankik tuan matisetvileve. ⁴⁸ Kape, de, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben ȳunutuk yinjimala tuaŋpindandi muŋfujandi? Ben fumafom balañjik wuwalengo ȳunu wuwanga pave ȳimala?” ⁴⁹ Valu valu ȳin bendi Gasak Wam mfawoŋove pumbumik tonjılali, Gotkik wulu mfıtitiwi sivitali. Kape ben ȳunu ava wuwı. Kape Gotkik anañ moleve wulu ga pave.” ⁵⁰ De, Jisasikik gunjundan wofopin wunu valambe mileve.

⁵¹ De, yetik miličakın Jisas vaŋjeneve. Wun mia wataj ȳaikik kilikeve, wokok safutuk. Valan wunu wokok wuwove. ⁵² Kape wun wataj valambe miña muti mileve.

*Valan Jisas*ikik safutuk wulu mandive sivileve

(Matyu 26.57-68 na Luk 22.54-55 na 22.63-71 na Jon 18.13-14 na 18.19-24)

⁵³ De, kavila wakundukik autun Jisas malanjeve Gasak Wamile Gasak Gia Wakintik*. Kavila yila Gasak Wamile Gasak Wakundundi* Avıtkasundi Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun* wofopin wakan mfakunguŋove. ⁵⁴ Kape, de, Pitalin vaŋjene ȳimeve. Ganaiŋ ganaiŋ ȳimeve, wun. Wun katik Gasak Gia Wakinkik pumbum kumbaj giveve mfotkik pumbumik loveve. Wun kavila matamatundi wakan yisiwi min paŋ toneve.

⁵⁵ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundundi kavila mfakunguŋove balañju wofopin yila wulu Jisasikik safutuk mandive ta sivit piyeye Jisas matve ga siŋginmaŋga pave.

⁵⁶ Autun wusandanın muwale wulu mandive sivileve wokok safutuk, kape valan wusa wulu wusa wulu sivileve. ⁵⁷ De, yila sambitve muwale wulu mandive sivileve wokok safutuk. Valan kavik sivileve, ⁵⁸ “Nen kavik biiyeve wun kavik galaveve, ‘ȳin kasik kiliandi giveve Gasak Wam* mfafunjoňakandi valu alilam yetik yika giviiliapa. Katik Gasak Wamin kiliandi givale wam gaveka.’” ⁵⁹ Kape valan wusa wulu wusa wulu sivileve.

⁶⁰ Kape, de, katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakın, wun vala giŋganik sambitve kombiyyeve, Jisasitik, “Valan dutuk mandive sivitvale wulu sivitvulu aipava?” ⁶¹ Kape Jisasilin akolet toneve. Wun yila wulu ava galave.

Kape katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakın yika kombiyyeve, “Du Krais, a?* Nen Akıtvale Gotkik fakin du, a?”

⁶² De, Jisasilin kavik galaveve, “ȳunu kasik. Yetik vandi ben Balañjikik Fak Gasak Pitikie Gotkik mamataj kilikik[†] yisiwi tonmakatik wulapa. De, yika wulapa Wunam-binile yaŋgimdi yimbumbamava.”

⁶³ De, katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakının wun woven wokok wataj mfamimilevekandi[‡] galaveve, “Yila wulu wokok safutuk aipandi mandive sivitva?

⁶⁴ Ben biiyale wun wovenetik Gotongo galavala wun! Ben avik jujava? Amban avik papa?”

Valan wofopin wunu wulukok galaveve kapekandi ga siŋginmaŋga galaveve. ⁶⁵ De, yila wunutuk susupi tuleve. Yilan wokok makı folevekandi paiyevetkandi galaveve, “Din galave, du nan paiya.” De, kavila matamatun wunu yive paiyeye.

Pitalin Jisas muwı apikoŋove

(Matyu 26.69-75 na Luk 22.56-62

na Jon 18.15-18 na 18.25-27)

§ ^{14:45} Bikič fulak, katik. Valan yetik balañjik wulevekandi kilik ava tuwı. Kayi. Valan tafoloj jusuivileve. * ^{14:61} Gotın anañ galaveve yetik balañjikin yinjimama. Wun Gotkik balañju yika yivanjgapale balañjik tonapa. Valan katik balañjik Krais galava. † ^{14:62} Bikič fulak katik, mamataj kilikin fofonombale mit. ‡ ^{14:63} Bikič fulak kavik toneve, bikič kumbaŋjin yakakai kambekevendi valan biveni bikič wataju mfisikeve.

⁶⁶⁻⁶⁷ De, Pitalın pumbum kumbañık gīeve mfoṭile pumbum kumbañık mìn pañ toneve. Gasak Wamile Gasak Gia Wakinkik* luasamban melin wunu ñime wule gaveve, “Din wakan toneve, katik Nasaretile balañjik, Jisasindi.”

⁶⁸ Kape Pitalın kavik galaveve, “Ijunu kayi. Ijin din sivitvale wulu akojma.” De, wun salaveve pumbumile maikik manjik vevekatik ñime sambitve toneve.

⁶⁹ De, katik melin wunu yika wule vevekatik tonmale balañjutuk galaveve, “Kavila autukok sasiile yetikin kasik.” ⁷⁰ Kape Pitalın apikojoove.

De, piñdan kavila vevekatik tonmale balañjun yika wakan galaveve, “Wulu vañ, kavila autukok sasiile yetik wakan, du. Din Galilitile.”

⁷¹ De, Pitalın galaveve, “Muwalen Got ijunu yakai yakai pave! Gotin jujava, ijin wulu vanju sivitva! Ka muwu! Ijin katik balañjik akojma ben galavale!”

⁷² Kavik ñajalambe kunglinguakavevekandi, de, kepat katik moañin alawiñkik mangik galaveve. De, Pitalın jujavileve Jisasilin anañ sivileve wulu, “Kamfu wukan moañin alawiñkik mangik galaka miñakik gañgalawavi alilam din ijunu ñajalambapa.” De, wun veven jujavavekandi yekeve.

15

Valan Jisas Pailatik malanjeve

(Matyu 27.1-2 na 27.11-14 na Luk 23.1-5 na Jon 18.28-38)

¹ De, Jutatile balañjun yetik gasak wulu sivit piñangapale mfa toneve. Kavila mfatile balañjun kavik toneve, Gasak Wamile Gasak Wakundundi* yila avitkasundi Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjundi* yila gasak wakundi. De, kavila mfatile balañju wofopin watvit vañ mfakungumi Jisasikik safutuk mandivale wulu sivit piyyeve. Kapekandi Jisas kiliwi ga ñime Pailatik* masiveve.

² De, Pailatin wunu kombiiyeve, “Din Judatile balañjukok juwutkasak, a?”

Jisasilin wunutuk kavik galaveve, “Din dasuak galava kavik.”

³ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun wulu gasakamanan mandive sivileve wokok safutuk. ⁴ Kape, de, Pailatin wunutuk yika kavik kombiiyeve, “Din aipindi wulu ka sivitvi? Din biya valan wulu gasakamanan mandive sivitva, dakik safutuk.”

⁵ Kape Jisasilin yila wulu ava bala sivitve. Kapendi Pailatin ta jujaveve.

Pailatin Jisas ga siñginmanga galaveve

(Matyu 27.15-26 na Luk 23.13-25 na Jon 18.38 na 19.16)

⁶ De, Pailatin* ñaikik yia ñaikik yia bikik Makatve Ga Toneve* jeñjek jiveve gorquaj-mali valutile yetik ñaikik vandi muñjimik lovale yetik balañjik valatik ga salaveve. Valan yetik balañjik wuj mfapekevekandi galaveve, “Dakik weka. Katik balañjik ga salave.” Kapekandi Pailatin katik balañjik ga salaveve.

⁷ De, Barapas galavale avitín muñjim kumbañik toneve wokok sasiile yila autundi. Valan Romile gavman gīipevekandi valambanga mìn ta ñiliikeve. Wun mìn ñiliwovekatik yila balañju matve ga siñgineve.

⁸ De, balañjukok gumiñ Pailatik ñime wokok anañ paveve fulak valatik pavanga yika galaveve. ⁹ Kape, de, Pailatin sivileve, “Katik Jutatile Balañjukok Juwutkasak ga salavapala, betik?” ¹⁰ Pailatin kavik jujaveve, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun mfamuñjiwi* kapekandi Jisas wunutuk malajmi masiveve.

¹¹ Kape kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun mfakungumi toneve mfani sivileve Barapas valatik ga salavanga pave.

¹² De, Pailatin yika galaveve valatik, “Ijin avik pavapa, katik ben Jutatile Juwutkasak galavale avitik?”

¹³ Kape valan yika towok sivileve, “Wunu apivitiye matve diñguakumfu mamatawi muñjik!”

* 15:10 Valan gasak tonmanga miliikeve, kape yila balañjun Jisasitik gasak galaveve.

¹⁴ De, Pailatın kombiiyeve, “Aipandi? Wun gitik yaka wulu pavandi amban wunu matvaga?”

Kape valan yikali yikali towok sivileve, “Wunu apivitiye matve diŋguakumfu mamatawi muŋik!”

¹⁵ De, Pailatın biki kumbangi ga mfiliŋjiwikaŋga pave masiveve Barapas valatik. Kavik pavevekandi Jisas towok yakakai ga paivekandi matamatutuk masiveve wunu mamatawi muŋik apivitiye matve diŋguakanga pave.

Kaviла matamatun Jisas maiyakeve

(*Matyu 27.27-31 na Jon 19.2-3*)

¹⁶ De, kaviла matamatun Jisas malaŋeve biki gavman mfotile pumbum kumbanjik.† Malaŋevekandi biki yila matamatu wofop ga yinjimanja galaveve. ¹⁷ De, yinjimevekandi valan kavik muwi apipilaive fofonombeve, valan tiliŋ wataŋ ga kuwove Jisasitik. Kape valan yetik yisakik wulakindi woŋ woŋove Juwutkasakik muwakiŋ ambandave Jisasikik fopik apikuwove. ¹⁸ Pavevekandi wunu maiyawı akitve galaveve, “Yakamitka avit! Jutatile Juwutkasak! Yirinimbala?” ¹⁹ De, valan murjpati fopik pai paiveve. Yilan susupi tuleve wunutuk. Yilan vandamfufundi mandive wunu akileve. ²⁰ Maiyawı balakevekandi tokioyeve tiliŋ wataŋ wunutile. De, wovenekik wataŋu ga kuwove yika. Ga kuwi balakevekandi malaŋeve wunu mamatawi muŋik apivitiye matve diŋguakanga pave.

Valan Jisas apivitiye matve diŋguakave

(*Matyu 27.32-44 na Luk 23.26-43 na Jon 19.17-27*)

²¹ Yetik Sairini galavale watikile Saimon galavale balaŋjikin, wokok fu alawiñ, Aleksandandi Lufus. Wun Jerusalemik apisalavaŋga njimeve. Apisalave njimevekatik yila matamatun wunu apisukuve ga afufilive malaŋeve Jisasikik mamatawi muŋ.

²² Valan Jisas Golkota galavale mitik malaŋeve. Ambikik balaŋdi katik wuj, Golkota, kavik galava, “kikiak fop.” ²³ Valan waindi yetik myr galavale merasin balakandaŋmi suwove manjam ta masiveve. Wun ava jive. ²⁴ De, valan wunu apivitiye matve diŋguakave mamatawi muŋik, ga siŋginmaŋga pave. Apivitiye matve diŋguakavekandi wokok valan anaň tokiyeve wataŋu yiveve. Valan busuak satu paveve kaviла wataŋu yivanja.

²⁵ De, 9 klok watvit wunu apivitiye matve diŋguakave. ²⁶ Valan wokok wunu ga siŋginmaŋgapale wulu kavik moleve, “Jutatile balaŋjukok Juwutkasak.” ²⁷⁻²⁸ De, valan fumafumu alawiñ wokok apivitiye matve diŋguakave wunundi, mamataŋik yetik, angataŋik yetik.

²⁹ De, angapat kaipatik njimale balaŋjun wutve gumon gumonme maiyakeve kavik, “Ayu, din katik Gasak Wam* piliŋmakandi yika valu alilanguarđi giviŋiapale balaŋjik, ³⁰ din daven mayilave katik mamatawi muŋ valambe bumbe!”

³¹ Kavila Gotkik Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbarŋikik Balaŋjun*, valan busuak kavik galaveve, “Wun yila balaŋju yive sukvileve, kape wun wovene avik papa? Ka balawi. ³² Wun Krais*, Israeltile balaŋjukok juwutkasak tonmalen, mamatawi muŋ ga valambe bumbe, kamfu kamfu. Kavik pavalen ŋen wutve yive suwapa.”

De, kaviла wakan apivitiye matve diŋguakave fumafumu balaŋju valan wakan wunu maiyakeve.

Jisasılıн siŋgiŋeve

(*Matyu 27.45-56 na Luk 23.44-49 na Jon 19.28-30*)

³³ De, valin vavan kalakevekandi valin mfatindimeve. Mita mita wofop mfatindimeve. De, valin 3 klok tonevendi, yika apikowove. ³⁴ De, Jisasılıн 3 klok vasisakti towok jorŋmi galaveve, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Ambikik balaŋgi kaviла wulu kavik galava “ŋakik Got, ŋakik Got, ŋunu aipandi mfalakaiva?”

† *15:16 Praetorium galavale pumbum.*

³⁵ Jojovekandi yila vevekati sambitvale balañjun biiye kavik galaveve, “Biiye, Elaija* jojma, wun.” ³⁶ De, ɳaikikin jaŋmi ɳime, yetik spans wain suwove, guñi Jisasikik mamalijik mandive ga jivanja paveve. Pavekandi galaveve, “Jile, wutvanja. Elaijalin yinjimamati wunu sepewanga.”

³⁷ Kape Jisasilin yika towok jojovekandi singineve.

³⁸ De, katik Gasak Wam* kumbarile papalai palaiyeye watanjin wunambini jikviki bumbeve mañjikatik. Kapekandi danji alawiñ.

³⁹ De, Jisas vevekati toneve matamatkasakin Jisasikik singineve wulu wulevekandi, de, wun kavik galaveve, “Wulu vaŋu, wun Gotzik fak tonmale.”

⁴⁰ De, yila meandun ganaingafak sambitve wuleve Bikik ginganile yila aliluanquanjin kavik toneve, Malia alawiñin toneve, yetik Maktala galavale watikile, yetik Jemsindi Josepkik wome. Katik yetik melin Salome galava. ⁴¹ Valan Galiliti Jisas vañjenme matikokolekeve. Valan yila meandu wusandarji Jerusalemik ɳimeve wunundi.

Valan Jisas guamik mandiveve

(Matyu 27.57-61 na Luk 23.50-55 na Jon 19.38-42)

⁴² Katik Yisi Tonimbale Valin* wulak tonapa. Kapekandi lua wofop pavangapale valin kamfu. De, valin mfatindimanya pave. ⁴³ Kavik toneve, de, Josepin, wun Arimatea galavale watikile avit. Yila balañjun juŋaveve wun anafa wakin toneve. Wun jiñjit toneve balañju wofopin Got lolomik tonmale va. Kapekandi wun wokok kumbaj apitowi Pailatik* ɳimevekandi Jisas sisinjin kombiyeve, guamik mandivanga pave.

⁴⁴ De, Pailatin kavik biiyeve Jisasilin anañ singinmale. Kapekandi wokok kumbajin kambekeve. De, matamatkasak ga yinjime kavik kombiyeve “Jisasilin anañ singinmale?” ⁴⁵ Pailatin matamatkasik manzik biiyevekandi, wun Josep apisukuve ga ɳime yiveve Jisas sisinjin.

⁴⁶ Kapekandi Josepin kungum watan wusukeve. Wusukevekandi Jisas sisinjin sepekvilevekandi watandi mfolevetkandi yetik yowove mindimfot guamik mandiveve. Kavik pavevekandi yetik gasak mindim kindijimi malajmi guamile manzik matikineve.

⁴⁷ De, Maria alawiñ, yetik Maktatalile, yetik Josepkik wome, valan katik mandiveveka wuleve.

16

Jisasilin yika kambekeve

(Matyu 28.1-8 na Luk 24.1-12 na Jon 20.1-10)

¹ De, katik Yisi Tonimbale Valin* balakevekandi, Malia alawiñin, yetikin Maktatalile, yetikin Jemsikkik wome, valandi katik yetik melin Salome, kavila meandu aliluanquanjin Jisas sisinjin mulumbangapale anafak kosimbiiye lua wusukeve.* ² Kapekandi valin tiwi balakevendi katik wisile fopile vandi† valan guamik ɳimeve. ³ Valan busuak ɳindir ɳindir sivit ɳimeve kavik “Ambo nan matikokolewi guam manzik matikineve mindim apikindinjapa?” ⁴ Katik mindimin gasak vaŋ toneve.

Sivilevekandi de, valan wuleve katik gasak mindim anañ apikindinjeve. ⁵ De, valan lovevekandi guam kumbajik wuleve milikak. Wun mamatan danik yisiwi toneve. Wokok papaikasak watanjin kiliak. Kavik wulevekandi bikik kumbangin towok kambekeve.

⁶ Katik milikakin valatik kavik galaveve, “Bikik kumbangin towok kambewandu. Ben katik Nasaletile Jisas yinjime mamfova. Wun katik valan anañ apivitipe matve dinguakave avit. Kape wun miňakik. Wun anañ kambewi ɳimale. Wutve, kasik mitin kasik valan wunu mandiveve. ⁷ Kape ben dalaŋime. Wokok gungundatik, Pita wokotok,

* 16:1 Valan mindim mfotonjo tonmale guam yowove, singin mandivanga. Yila anafak kosimbiiye lua singin mulumbuvekandi katik singin watanji miňileve. Kavik pavevekandi guamik mandivevekandi guamile manzik gasak mindimdi matikineve.

† 16:2 Sandendi

valatik kavik galavumfu, ‘Wun wandefaka Galilitik njima. Ben kaukatik wulapa.’ Wun anañ betik miyakavik galaveve.”

⁸ Kape, de, kavila meandun salave mileve guami. Bikik kumbangin kambekevekandi pipikeve. Kapekandi valan yila balañjutuk wulu ava sivitve. Towok valaiyeve.

(**Makik** wulun kavik balawa.

Kasik pindajile wulu yetik balañjikik.)

Maktalat ile Malialin Jisas wuleve

(*Matyu 28.9-10 na Jon 20.11-18*)

⁹ Jisasilin katik wusile fopile vandi kambekeve, watvit varj. Wandefaka katik Maktala galavale watikile Malialin wunu wuleve. Jisasilin anañ katik metile 7 sulak yakakale sañjaeve. ¹⁰ Jisasindi njimeve balañjun bañgaiviki yekevekatik Malialin valatik njime galaveve. ¹¹ Malialin kavik galaveve, “Jisasilin yika alilekalak tonma! Njin wutva!” Kape valan ava biiye junjave.

Yila autu alawiñin Jisas wuleve masi

(*Luk 24.13-35*)

¹² De, pindaj yila autu alawiñin yetik watikik njime masi njimevekatik Jisas wuleve, kape wokok momolika waingeve ava wutve. ¹³ Valan wokok gunjundatik njime galaveve katik wulu, kape valan ava biiye.

Jisasilin wokok gunjundatik
bikik wulu pavangapale wulu galaveve

(*Matyu 28.16-20 na Luk 24.36-49 na Jon 20.19-23*)

¹⁴ Pindaj wokok 11 gunjundan jeñjek mfakungumi jivevekatik Jisasilin valatik ynjimeve. Wun vavawa mandiñijim sivileve, valan wulu ava biiye, bikik kumbangin apiviti toneve, kapekandi Jisas yika wutve galaveve balañjukok mangu ava biiye. ¹⁵ De, wun valatik kavik sivileve, “Ben wofopin kasik mañjikatik wolokuakik dalañimisaka ñjakik wulu anafu sivitva sivanjo. ¹⁶ Wulu yive suwi, kape manjam bumbale balañju Gotin yika yivapa. Kape Gotik wulu yive susuka miyakik balañju Gotin vala yakai yakai papa. Vala ka yivapayi. ¹⁷ Kavila Ga Junjavangapale Gotik Pitikie Gasak Wulu junu yive suwale balañjundi tonapa. Valan ñjakik wuñdi yila sulak yakakale sañjaapa. Valan yila kunjum balañdi wulu sivilapa. ¹⁸ Valan gañgalin maikasu mfovapa. Valan yila gañgalin manjam jivalen, yakakale ka tonapayi. Valan bikik kilia mamalikiye balañjutuk mandivindi kavila mamalikiye balañjun anafak tonapa.”

Gotin Jisas malanjkive Wunambinik

(*Luk 24.50-53 na Aposel 1.9-11*)

¹⁹ Jisasilin valatik wulu sivitve balakevendi Gotin wunu yive malanjkiveve Hevenik. Jisasilin kaukatik Gotik mamatañ kılıkik yisiikeve. ²⁰ De, valan mita mitatik njime Jisasikik sak sivileve. Gasak Wakinkik Sulakin wakan njimevekandi yila Ga Junjavangapale Gasak Pitikie Wulu paveve bikik wulundi.